

Status over de grønne projekter 2019

Frivillighed i København

Indholdsfortegnelse

Forord	2
Rapportens indhold	3
Formål med grøn frivillighed.....	5
Grøn frivillighed i historisk perspektiv	6
Læringspunkter.....	7
Grøn frivillighed i København	10
Analyse: Værdiskabelse og udfordringer	11
Frivillig i 2019	12
Grøn frivillighed i tal	14
Frivillighedsprojekternes værdiskabelse	15
Sikring af biodiversitet	15
Biodiversitet i København	16
Lokal forankring og tryghed.....	17
Urban naturformidling.....	20
Udfordringer.....	21
Opstartsfasen	21
Driftsmæssige udfordringer	21
Præsentation af frivillighedsprojekter	23
Udvikling af grøn frivillighed	53
Kilder	54
Bilag	55
Bilag 1: Spørgeguiden	55
Bilag 2: Surveyguide	56

Forord

Den grønne frivillighedsindsats er et samarbejde mellem Teknik- og Miljøforvaltningen og københavnere med grønne fingre. Siden oprettelsen af indsatsen i 2013 har den været med til at understøtte ambitionerne om at gøre København til en af fremtidens grønne byer. I dag er over 1000 københavnere involveret i indsatsen på hver deres måde. Nogle planter og roder rundt i bede på Østerbro, andre passer kvæg i Amager Fælled, mens andre vedligeholder bistader på Damhusengen. Det er københavnernes og deres vilje, kreativitet og evne til at udforme et grønnere København som driver værket i samspil med Teknik- og Miljøforvaltningens tværfaglig ekspertise og mange års erfaring med at drifte og vedligeholde byens eksisterende grønne områder.

I løbet af de efterhånden seks år er frivillighedsprojekter spiret frem på stribe i København. De danner ramme om lokalt engagement, genkendelighed og tryghed i de respektive byområder, hvor deres aktiviteter udfolder sig. Byhaver, hundeparker, gadehaver, forskønnelsesprojekter, bilaug, kogræsserlaug og et enkelt fåregræsserlaug er startet op og flere tusinde frivillige har været med til at drive den grønne samskabelse fremad.

Området har ændret sig i takt med, at flere projekter har stabiliseret sig. Opgaverne er ikke længere de samme, som da indsatsen blev oprettet tilbage i 2013. Det kræver, at indsatsen rykker med for til stadighed at kunne understøtte de frivillige i deres projekter, hvilket forudsætter et fornyet overblik på den grønne frivillighedsindsats.

Frivillighed i København: Status over de grønne projekter 2019 er – som titlen indikerer – en opgørelse over de grønne projekter og deres værdiskabelse i 2019. Afrapporteringen har til formål at danne overblik over frivillighedsindsatsen, så den kan tilpasses udviklingen på området. Den tager udgangspunkt i både Teknik- og Miljøforvaltningens og Københavns Kommunes visioner og målsætninger for grøn udvikling af grøn bynatur og frivillighed i København.

Udgangspunktet for afrapporteringen er dialogmøder afholdt med 26 frivillighedsprojekter i foråret 2019, samt en spørgeskemaundersøgelse til de frivillige med 254 besvarelser. På baggrund af det datamateriale fremhæves de væsentlige dimensioner og elementer i den værdiskabelse, som de grønne frivillighedsprojekter i samarbejde med Teknik- og Miljøforvaltningen er med til at udføre.

Angus kvæg i Upperslev Mose,
2700 Brønshøj
Foto: Majken Solomon

Rapportens indhold

Rapporten gør status over grøn frivillighed i 2019 med baggrund i en større undersøgelse af de grønne frivillighedsprojekters værdiskabelse udført i foråret 2019 af Teknik- og Miljøforvaltningen. Undersøgelsen inkluderer forskellige typer data, herunder kvalitativt data i form af 26 dialogmøder afholdt med frivillighedsprojekterne, og kvantitativt data i form af en spørgeskemaundersøgelse rettet mod frivillige med 254 besvarelser. Rapportens hovedkonklusioner er samlet i tre læringspunkter, som fremhæver styrker ved og udfordringer for den grønne frivillighedsindsats.

Læsevejledning

Rapporten er opdelt i en række afsnit med hver deres fokus og funktion for at give læseren et overskueligt og fyldestgørende overblik over de grønne frivillighedsprojekters værdiskabelse:

- **Formål med grøn frivillighed:** Uddybning af det overordnede formål med grøn frivillighed og hvordan den understøtter en række grønne målsætninger i *Fællesskab København* og *Bynatur i København - Strategi 2015-2025*.
- **Den grønne frivillighed i udvikling:** Den politiske baggrund for og historiske udvikling af grøn frivillighed præsenteres i grundtræk.
- **Læringspunkter:** Præsentation og uddybning af de tre læringspunkter for grøn frivillighed, som konkluderer på undersøgelsen af de grønne frivillighedsprojekters værdiskabelse. Læringspunkterne er baseret på analysen (s. 11-23).
- **Grøn frivillighed i København:** Overblik over de eksisterende frivillighedsprojekter inddelt efter projekttype.
- **Analysen - Værdiskabelse og udfordringer:** I afsnittet undersøges den grønne frivillighedsindsats gennem tal, grafer og tekstanalyse med henblik på at kortlægge den grønne værdiskabelse i 2019. Afsnittet er inddelt i tre: 1) redegørelse for de frivillige medlemmer og deres motivationer; 2) frivillighedsprojekternes værdiskabelse; 3) udfordringer for samarbejdet mellem frivillige og Teknik- og Miljøforvaltningen.
- **Præsentation af frivilligprojekter:** De 26 frivilligprojekter præsenteres enkeltvis.
- **Udvikling af grøn frivillighed:** Rapportens konkluderende afsnit.

Afgrænsning & definitioner

Planen fokuserer på at gøre status over indsatsen for grøn frivillighed understøttet af forvaltningen. Indgåelse af nye partnerskaber eller omlægning af

indsatsen for grøn frivillighed beskæftiger rapporten sig ikke med. Ligeledes behandles aktiviteter vedrørende affaldsindsamlinger eller enkelte projekters forløb heller ikke.

Ved grønt frivillighedsprojekt forstås grønne fællesskaber (laug, foreninger, forsamlingsgrupperinger eller netværk), der efter aftale med Teknik- og Miljøforvaltningen anvender kommunale arealer til at dyrke og/eller pleje byhaver, gadehaver, naturområder, bier, kvæg og/eller får. En frivillig er bredt defineret som et individ, der engagerer sig i frivillighedsaktiviteter.

Dataindsamling

Indsamlingen og generering af data er sket fra februar til juni 2019. De forskellige datapunkter og -kilder er indsamlet af Teknik- og Miljøforvaltningen og inkluderer:

- **Dialogmøder** med repræsentanter fra 26 frivillighedsprojekter med fokus på deres opstart, organisering, finansiering og nuværende aktiviteter, værdiskabelse og partnerskaber med Teknik- og Miljøforvaltningen og andre samarbejdspartnere. En stor del af rapporten er baseret på data fra dialogmøderne.
- **Feltbesøg** hos et udsnit af projekterne, herunder gadehaver, naturforskønnelsesprojekter, byhaver og bilaug.
- **Spørgeskemaundersøgelse** målrettet frivillige med 254 anonymiserede besvarelser med fokus på engagement og værdiskabelse i grønne frivillighedsprojekter. Spørgeskemaet er udleveret til repræsentanter fra frivillighedsprojekter, som har distribueret undersøgelsen til medlemmerne. Det anslås, at målgruppen ligger mellem 1000-1200. Stikprøven udgør derved en robust stikprøve baseret på køn, alder og projektfordeling målt overfor Teknik- og Miljøforvaltningens egne data på frivillighedsprojekterne.
- **Dokumentanalyse** af 39 areal- og samarbejdskontrakter med henblik på at gøre rede for formelle, juridiske og indholdsmæssige forhold i kontrakterne.
- **Høring** hos lokaludvalg, miljøpunkter og byrumsforvaltere i forhold til at modtage inputs og løsningsforslag omkring grøn frivillighed.
- **Data** fra strategier som *Fællesskab København*, *Bynatur i København* og *Samarbejde med frivillige*, rapporter og videnskabelige artikler om frivillighed, biodiversitet, sammenhængskraft, ledelse, samt øvrige undersøgelser i Teknik- og Miljøforvaltningen.

Gadehave på Helsingborggade,
2100 København Ø.
Foto: Sofie Jakobsson

"Som bybo er det af stor værdi for vores familie at kunne leje en lille have. Vores søn lærer om planter og beplantning, og som psykisk sårbar gør det underværker for mit helbred at kunne have med naturen at gøre hver uge eller dag, afhængigt af årstiden." – Frivillig i byhaveprojekt

Formål med grøn frivillighed

Den grønne frivillighedsindsats understøtter udviklingen af bynatur i henhold til Teknik- og Miljøforvaltningens strategiske målsætninger om fortsat at udvikle København som en levende, robust, modstandsdygtig og klimatilpasset by med kant. Her udgør de grønne projekter en hjørnesteen i udvikling og samskabelse af trygge, grønne og sociale byrum, varieret bynatur og er i høj grad med til at sikre grønne aktivitetsudbud for borgere og besøgende i København.

Indsatsen er målrettet udvikling af bynatur, som dækker over mere end beplantning af buske og træer udvalgte steder eller begrønning af byens rum ud fra enkelte principper om multifunktionel bynatur eller liveability. Udviklingen af bynatur er en samskabelsesproces eller en måde at tilpasse byen til fremtidens vej, til at håndtere regnvandet forsvarligt, nedsætte CO₂-udslippet, til at mindske tilbagegangen af dyre- og plantearter, til at forbedre mikroklimaet, mindske luftforureningen og skabe rammer for et aktivt og socialt byliv. Den grønne frivillighedsindsats understøtter udviklingen af København som en grøn by for københavnernes ved at inddrage dem, deres viden, kompetencer og engagement i samskabelsesprocesser med Teknik- og Miljøforvaltningens professionelle personale.

For samskabelsen slår kun stærke og langvarige rødder, hvis borgerne inddrages i udviklingen til at sikre borgernærhed, inklusion og tryghed. Københavnerne skal med i udviklingen for at undgå, at grønne løsninger og tiltag designes og driftes på måder, som ikke er tilpasset borgernes behov og ønsker for deres nære omgivelser. Den grønne frivillighedsindsats giver københavnernes flerartede muligheder for at deltage i samskabelsen og dermed være med til at definere de byrum, som de er primære brugere af. Københavnerne kan igennem den grønne frivillighedsindsats deltage i byhaver, naturforskønnelsesprojekter, ko- og fåregræsserlaug, bilaug mv. over hele København.

De frivillige samarbejder med Teknik- og Miljøforvaltningens drifts- og administrative personale, samt en lang række private aktører og lokale borgere. Klare retningslinjer for samarbejdet er en nødvendig forudsætning for et samarbejde baseret på respekt og anerkendelse, hvor forpligtelser og rettigheder er klart defineret. Der skal være et klart skel mellem de frivilliges opgaver

og kommunale myndighedsopgaver, der er styret af lovgivningsmæssige krav til faglighed, retssikkerhed og ligebehandling af borgerne. Begge parter har forskellige styrker og behov og kan eller skal derfor ikke erstatte hinanden – hverken på kort eller lang sigt.

Derimod består det ideelle samarbejde mellem frivillige og Teknik- og Miljøforvaltning i en erkendelse af, at der er gensidigt behov for sameksistens. Med et engagement og stærkt kendskab til lokalmiljøet er de frivillige i samarbejde med forvaltningens professionelle personale i stand til at skabe varierede og vedkommende byrum for lokale. Den grønne værdiskabelse sker bl.a. gennem naturforskønnelse af gader og fortove, byhaver på kommunalt ejede arealer, men i høj grad også gennem mulighederne for at engagere sig socialt i byhaver, forskønnelsesprojekter, kogræsserlaug, hundeparker over hele København. Det er med til at sikre trygge, grønne og sociale byrum for københavnernes.

Fællesskab København

I *Fællesskab København* (2015) har Teknik- og Miljøforvaltningen formuleret en række grønne målsætninger for København frem mod 2025, herunder sikring af biodiversitet, multifunktionel bynatur og trygge byområder. Der følges løbende op på målsætningerne, senest i 2018. For at løfte målsætningerne skal dobbelt så mange frivillige deltage i udvikling, pleje og vedligehold af byen, 70% af københavnernes oplever god mulighed for at involvere sig lokalt (36% i 2018), 90% af københavnernes skal være enige i, at deres lokalområde er levende og varieret (59% i 2018) og 75% af københavnernes skal opleve København som en grøn by (50% i 2018).

Bynatur i København - Strategi 2015-2025

Københavns Kommune har en klar målsætning om at øge antallet af tiltag, der styrker biodiversiteten og værner om bynaturen som helhed, når byen udvikles og omdannes. Der sættes fokus på at understøtte eksisterende aftaler og strategier, men også at blive bedre til at prioritere bynatur, der ikke er omfattet af lovgivning. Her spiller den grønne frivillighedsindsats ind som et indsatsområde, hvor københavnere kan være med til at innovere grønne byrum gennem frivillighedsprojekter.

Grøn frivillighed i historisk perspektiv

Den grønne frivillighed har sit udspring i år 2000, hvor den første frivillighedspolitik blev implementeret i Københavns Kommune med baggrund i fund fra undersøgelser, der peger på en række positive sammenhænge mellem deltagelse i frivillige fællesskaber og fysisk og mental sundhed.

Politikken er revideret løbende og indsatsen delt op mellem forvaltningerne. Den grønne frivillighedsindsats oprettes i 2013 på opfordring af et tværgående frivillighedsnetværk med repræsen-

tanter fra hver af Københavns Kommunes syv forvaltninger.

Københavns Kommunes frivillighedspolitik gælder for alle forvaltningerne og udstikker de overordnede visioner og tilgange til borgerne. Politikken udstikker de overordnede rammer for håndtering af frivillighed i hver forvaltning, som selv har haft ansvar for at tilpasse frivillighedsindsatsen efter eksisterende arbejdsgange og -metoder. Nogle forvaltninger samler koordineringen af frivillighed hos en frivillighedskoordinator, mens andre fordeler ansvaret ud på flere medarbejdere.

2000: Københavns Kommune får sin første frivillighedspolitik

Frivillighed som middel til at aktivere københavnernes i samskabelse af København og forvaltning af kommunale velfærdsydelser formuleres i overordnede visioner. Politikken udstikker rammer for etablering af overordnet organisatorisk struktur for kommunens håndtering af samarbejdet med borgerne.

2011-2014: Frivillighedsnetværket undersøger grundlaget for frivillighed i Københavns Kommune

Et tværgående frivillighedsnetværk med repræsentanter fra hver af kommunens syv forvaltninger nedsættes i 2012 af Borgerrepræsentationen for at undersøge udfordringer og muligheder for frivillighed. Det konkluderes i årsrapporten fra 2014, at en udvidelse af frivillighedsindsatsen vil have fordele for offentligt-civilt samarbejde.

2013: Stilling som frivillighedskoordinator oprettes i Teknik- og Miljøforvaltningen

Frivillighedskoordinatorfunktionen har til formål at koordinere indsatsen af den grønne frivillighed i Teknik- og Miljøforvaltningen, herunder bistand ifm. ansøgninger om tilladelser og dispensationer, udformning af aftaler mellem forvaltningen og projekterne og koordinering af lokale driftsenheder og frivillige affaldsindsamlinger. Fra 2013-2018 stiger antallet af frivillige projekter fra 11 til 39.

2014: Kommunens frivillighedspolitik udløber

Understøttelse af frivillighed uddelegeres til forvaltningerne, som sammen og hver for sig skal sikre, at frivillighed og samarbejde med københavnernes integreres i Københavns Kommune.

2015: Lancering af Fællesskab København

Teknik- og Miljøforvaltningen udgiver 'Fællesskab København', der indeholder visioner, målsætninger og pejlemærker for København frem mod 2025. Den overordnede vision er, at København skal fortsætte sin udvikling mod at blive en levende og ansvarlig by med kant.

2018: Afvikling af understøttelse til grønne frivillighedsprojekter

I forbindelse med besparelser i Teknik- og Miljøforvaltningen bortfalder understøttelsen af de frivillige projekter. Det betyder, at stillingen som frivillighedskoordinator i Teknik- og Miljøforvaltningen nedlægges 31. december 2018.

2019: Afholde af dialogrunde med frivillighedsprojekter

Teknik- og Miljøforvaltningen holder dialogmøder med 26 af de af 39 frivillige projekter i perioden marts-maj 2019 i forbindelse med afvikling af understøttelsen af frivillighedsprojekterne.

Tabel 1: Oversigt over grøn frivillighed 2013-2019

År	Antal projekter	Venteliste
2013	11	-
2014	20	12
2015	21	15
2016	31	12
2017	34	(2)
2018	39	-
2019*	21	-

*Opgjort 1. august 2019

Læringspunkter

For at samle op på undersøgelsen af de grønne frivillighedsprojekters værdiskabelse, er rapportens hovedkonklusioner formuleret i tre læringspunkter. De udspringer af resultater og konklusioner fra analysen (se analyseafsnittet s. 11-23), hvor begrundelserne og argumenterne for læringspunkterne er udfoldet.

Som beskrevet er analysen baseret på en større undersøgelse af grøn frivillighed i forbindelse med afskaffelsen af understøttelsen til grøn frivillighed i november 2018 som følge af nedskæringer i Teknik- og Miljøforvaltningen. Undersøgelsen havde til formål at gøre rede for konsekvenserne for de frivillige projekter og mulighederne for at koordinere den grønne frivillighedsindsats givet nedskæringerne. Der blevet afholdt dialogmøder med repræsentanter fra 26 ud af 39 frivillighedsprojekter for at vurdere mulighederne for, at de enkelte projekter kunne fortsætte givet nedskæringen.

Læringspunkterne trækker på erfaringer og indsigter fra dialogrunden og har to overordnede formål. Først og fremmest skal de sætte fokus på udfordringer og barrierer, som de frivillige har oplevet i forbindelse med samarbejdet med Teknik- og Miljøforvaltningen. Dernæst at formulere konkrete løsningsforslag til at videreudvikle den grønne frivillighedsindsats.

De to første læringspunkter ligger i direkte forlængelse af analysens konklusioner med udgangspunkt i afholdelse af dialogmøderne og høring om mulighederne for udvidet samarbejde om grøn frivillighed med lokaludvalg og miljøpunkter. Det sidste læringspunkt adskiller sig fra de andre i kraft af at samle en række mindre forslag, der ikke har samme forankring i erfaringer og indsigter fra dialogmøderne.

1. Forenkling af det aftalemæssige grundlag

Når der etableres et partnerskab eller en aftale om en frivillig indsats, kræver det en juridisk bindende aftale. Hvilken type aftale afhænger af en række forhold, for eksempel de eksisterende regler for det areal, hvor de frivillige ønsker at udføre deres aktiviteter, om de er tale om involvering af dyr mv.

Typisk involverer processen inspektion af området ved en byrådsforvalter, indhentning af tilladelser og dispensationer som frivillighedskoordinatoren tidligere stod for, udformning af samarbejdsaftale eller areallejekontrakt og koordinering og mødeafholdelse med de frivillige. Det er en ressourcekrævende proces for alle parter som kan lede til, at projektet kommer i gang senere end

forventet eller i værste fald, at de frivillige afholder sig fra at påbegynde projektaktiviteter.

Det fremgår af dialogrunden med de frivillige, at kontraktfasen har været den vanskeligste del af opstartsfasen for de frivillige og Teknik- og Miljøforvaltningen. En af grundene hertil er, at de frivillige skal forholde sig til bl.a. en række juridiske forhold om sikkerhed, forsikring og ansvar, samt tekniske og økonomiske forhold vedrørende udregning af arealleje.

På møderne har de fleste repræsentanter fra projekterne efterspurgt bistand i forbindelse med ansøgning om tilladelser og dispensationer, understøttelse i forbindelse med udformning af aftaler, samt hjælp til at håndtere spørgsmål om forsikring og arbejdsmiljø. Derudover er det også blevet klart, at der igennem årene er blevet indgået kontrakter med divergerende formelle, juridiske og indholdsmæssige krav og betingelser.

En løsning er derfor at forenkle og/eller strømline det aftalemæssige grundlag, hvilket forudsætter en række ændringer i kontraktprocedurerne. Først og fremmest kan en forenkling være med til at sikre en kommunikation, som de frivillige i højere grad føler sig imødekommet og forstået inden for. Dernæst kan det være med til at gøre det nemmere for nye projekter at starte frivillige aktiviteter op eftersom det vil være mere enkelt at komme i gang med projektaktiviteter.

På baggrund heraf anbefales det at opstille et nyt, konsistent og forenklet aftalemæssigt grundlag for grønne frivillighedsaktiviteter på kommunens arealer. Grundlaget skal sammenfatte forvaltningens lovgivnings- og myndighedsmæssige forpligtelser og tage højde for bl.a. Borgerrepræsentationens beslutning 22. august 2013 om, at der skal indgås konkrete lejekontrakter ved udlejning af kommunale arealer.

Et lettilgængeligt og enkelt administrativt grundlag for de frivillige vil dels lette de frivilliges opgaver, dels minimere forvaltningens juridiske og formelle forpligtelser og dermed sikre det aftalemæssige grundlag fremadrettet.

2. Udvidelse af samarbejde med lokaludvalg og miljøpunkter

Analysen peger på, at der ikke eksisterer et formelt samarbejde om koordineringen af grøn frivillighed med lokaludvalg og miljøpunkter, selvom alle parter arbejder med området og kunne få noget ud af et tættere samarbejde. Miljøpunkterne arbejder

aktivt på at fremme grøn værdiskabelse i deres respektive områder og har været i kontakt med flere af de frivillige projekter forud for dialogrunden. Flere frivillighedsprojekter er i forbindelse med opstartsfasen i kontakt med medlemmer fra lokaludvalgene i de bydele, hvor de ønsker at starte nye frivillighedsaktiviteter op. Der er derfor gode betingelser for at sikre en bedre koordinering af grøn frivillighed gennem et stærkere samarbejde med lokaludvalgene og miljøpunkterne, hvis indsatser er forankret i mange års erfaring med nærdemokrati, sparring og understøttelse af frivillighed inden for deres respektive områder.

Som nævnt indledte Teknik- og Miljøforvaltningen en større undersøgelse af grøn frivillighed i forbindelse med afskaffelsen af understøttelsen til grøn frivillighed i starten af 2019. Her blev miljøpunkterne og lokaludvalgene kontaktet for at afklare, om de kunne indtage en større rolle i forhold til at understøtte grøn frivillighed fremadrettet.

Ifølge tilbagemeldingerne fra lokaludvalgene og miljøpunkterne, er eller har størstedelen af projekterne været i kontakt med lokaludvalg og miljøpunkter i opstartsfasen enten i form af vejledning, sparring eller ansøgning om lokaludvalgenes puljemidler. Overordnet set kan man sige, at lokaludvalgene allerede understøtter den grønne frivillighed sammen med miljøpunkterne, der yder faglig og praktisk sparring til de frivillige. Lokaludvalgene og miljøpunkterne har i deres svar præsenteret en række bekymringer ved og forslag til en konkret udformning af en koordineret understøttende indsats. Hovedpointerne i svar fra lokaludvalg og miljøpunkter kan opsummeres i to punkter:

- a) Der er en stor fare for, at der opstår faglig udvanding, hvis miljøpunkterne og lokaludvalgene skal overtage arbejdsopgaver fra Teknik- og Miljøforvaltningen. Af disse arbejdsopgaver er det primært tekniske opgaver, der involverer en høj grad af faglighed inden for biologi, jura og administration, som Teknik- og Miljøforvaltningen fortsat skal varetage for at undgå faglig udvanding.
- b) Det anbefales, at Teknik- og Miljøforvaltningen gør en større indsats for at synliggøre mulighederne for at iværksætte og deltage i grønne frivillighedsprojekter. Det opleves, at flere frivillige ikke har kendt til de muligheder, som der har været for at starte frivillighedsprojekter i samarbejde med Teknik- og Miljøforvaltningen.

Samarbejdet med miljøpunkter og lokaludvalg kan styrkes gennem øget koordination af opgaver, der kræver høj grad af faglighed og en fælles og lettilgængelig ordning for affaldsindsamling. Det er værd at bemærke, at det vil kræve yderligere ressourcer at starte et eventuelt samarbejde, men fundamentet for en stærkere koordinering af den grønne frivillighed er til stede.

3. Videreudvikling med fokus på repræsentation, formidlende aktiviteter og understøttelse af trygge byrum

I forbindelse med dialogrunden er en række tiltag til at styrke den grønne frivillighedsindsats blevet diskuteret på baggrund af en fælles erfaringsudveksling mellem frivillige og Teknik- og Miljøforvaltningen. Nogle tiltag arbejder forvaltningen allerede på at implementere, andre er blevet stoppet, mens andre igen er relativt nye. Det er en række af de nye tiltag, som vil blive fremhævet i det tredje læringspunkt, der samler op på en række mindre tiltag til at styrke indsatsen.

Først og fremmest er det tydeligt, at de frivillige projekter ikke er ligeligt fordelt i alle byens områder. På Vesterbro, Valby og i Sydhavn eksisterer der i øjeblikket ingen samarbejder med frivillige, selvom der i alle tre områder er plads til grønne projekter. Som tovholder og hovedkoordinator kan frivillighedskoordinatorfunktionen være med til at fremme grønne frivillighedsprojekter i områder, hvor der i øjeblikket ikke er projektaktiviteter. Det forudsætter et stærkere samarbejde med lokal- og miljøpunkterne og et større undersøgende og opsøgende engagement i bydele, hvor etablering af frivillighedsprojekter er underprioriteret. En mere lige repræsentation af projekter på tværs af bydelene vil sikre ensartede muligheder for at engagere sig frivilligt i grønne projekter i forskellige bydele. Det vil også bidrage til målsætningerne fra Fællesskab København og Bynatur i København – Strategi 2015-2025. Det er svært at se, hvordan det skulle ske uden en koordinerende indsats med ansvar for alle bydele i København.

Dialogrunden peger på, at flere projekter har en merværdiskabelse, der rækker ud over den grønne dagsorden. Først og fremmest er det tydeligt, at social værdi i form af tryghed, lokal forankring og muligheder for netværksdannelse i de respektive områder, er til stede hos de frivillige. Det er en form for værdi, som er svær at måle, men nem at registrere for de frivillige og de borgere, som befinder sig i de områder, hvor de frivillige har aktiviteter. De tryghedsskabende virkninger opstår

i områder, hvor projekterne er med til at skabe aktivitet og ophold i tidsrum, hvor der ellers ikke er ophold. Et godt eksempel er byhaver, hvor frivillige er beskæftiget i aften- og weekendtimer typisk i løbet af sommerhalvåret. Den naturlige tilstedeværelse i byrum kalder man inden for byplanlægning for 'naturlig overvågning'. Det betegnes som et af de mest enkle principper for forebyggelse af uro, kriminalitet og hærværk. En mere målrettet indsats i forhold til at indtænke placering for nye grønne projekter, kan være med til at skabe sikre og trygge byrum.

En tredje værdiskabelse, som flere projekter tænker ind i deres målsætninger, angår integration af borgere med anden herkomst end dansk. Det er

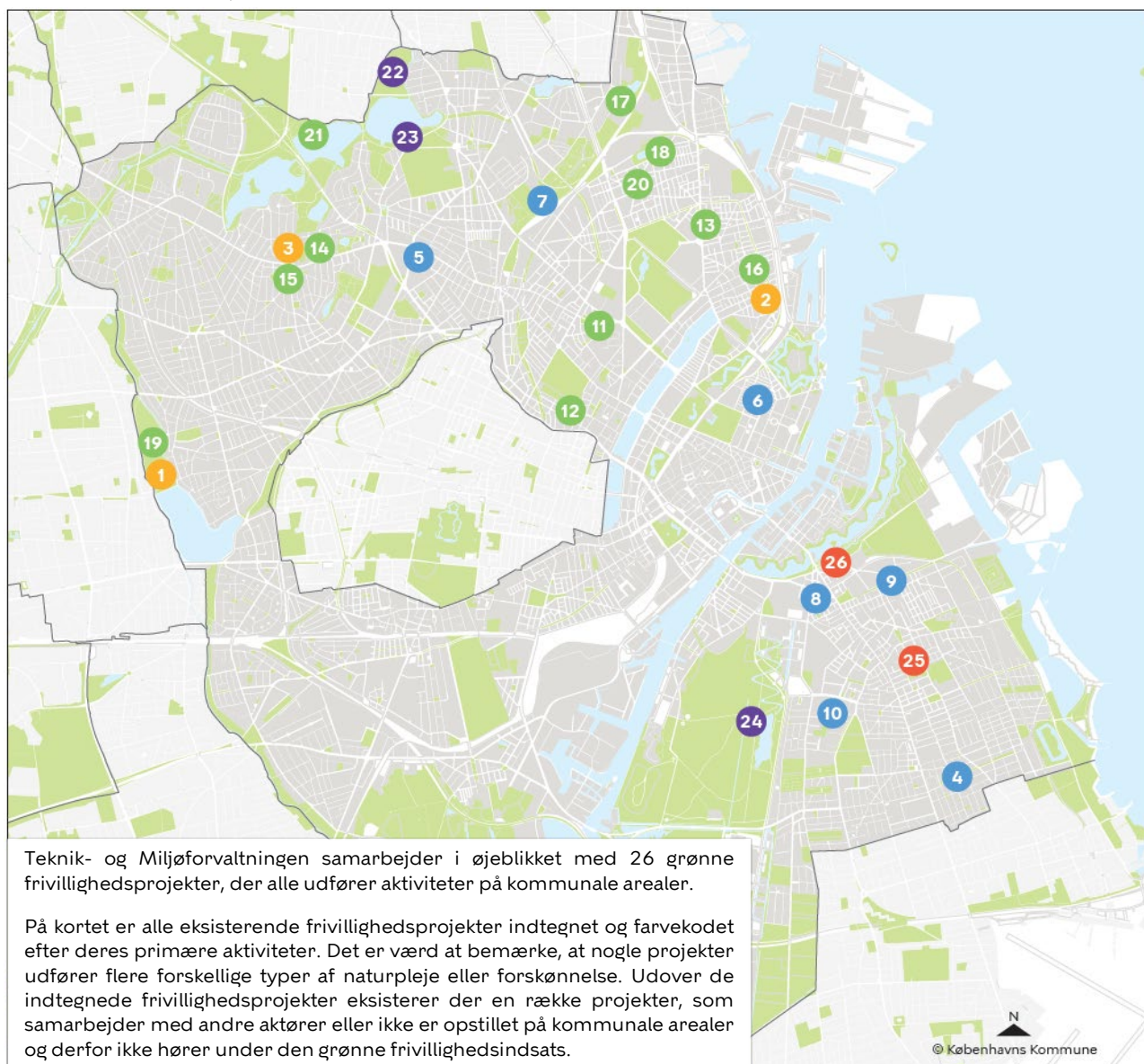
en indsats, som ikke ligger inden for Teknik- og Miljøforvaltningens primære myndighedsområde, men som for eksempel de bemandede legepladser er i berøring med. En koordinerende indsats som frivillighedskoordinatoren kan være med til at fremme grønne integrationsmæssige tiltage i København. Det kræver en stærkere indsats i forhold til at forstå, hvordan frivillighed og integration hænger sammen og hvilke mål der i så fald kunne opstilles for indsatsen. Flere projekter arbejder allerede med kombinerede grønne og sociale målsætninger, så basis for at fremme denne indsats er allerede til stede. Det vil kræve et tættere samarbejde med bemandede legepladser eller sociale institutioner som forudsætning for at gennemføre tiltaget.

En vibe ved **Damhusengen**,
2720 Vanløse
Foto: Per Stengade

Grøn frivillighed i København

Kort over de grønne projekter 2019

BILAU

- 1 Bilaug, Damhusengen
- 2 Classens Have Bilaug
- 3 Utterslev Mose Bilaug

BYHAVE

- 4 Byhave, Greisvej
- 5 Byhave, Hulgårds Plads
- 6 Højbede, Sankt Pauls Plads
- 7 Integrationsdaghaver, Lersøgrøften
- 8 Majportens Beboerhaver
- 9 Prags Byhaver
- 10 Urbanhaven, Remiseparken

GADEHAVER OG NATURPLEJE

- 11 Blomsterdiplomati
- 12 Børnehuset Askovfonden, Askovgårdens Plads
- 13 Grøn gangtunnel, Koldinggade
- 14 Kulturrelikplanter, Brønshøj Kirkegård
- 15 Rytterskolens Staudehave
- 16 Østerbro Gadehaver
- 17 Børn skaber natur, Ryvangen Naturpark
- 18 Grønt hjørne, Helsingborggade
- 19 Naturpleje, Damhusengen
- 20 Træer, Bryggervangen
- 21 Utterslev Mose Naturplejelag

GRÆSSERLAUG

- 22 Fåregræsserlaug, Utterslev Mose
- 23 Højmosens Kogræsserlaug
- 24 Københavns Kogræsserlaug

HUNDEPARK

- 25 Hundegård, Sundby Kirkegård
- 26 Københavns Hundepark

Analyse: Værdiskabelse og udfordringer

Der er høje ambitioner for København som en af fremtidens grønne storbyer: Dobbelt så mange frivillige skal deltage i udvikling, pleje og vedligehold af byen, 70 % af københavnernes skal opleve god mulighed for at involvere sig lokalt, 90 % af københavnernes er enige i, at deres lokalområde er levende og varieret og 75 % af københavnernes oplever København som en grøn by. Den grønne frivillighedsindsats skal være med til at løfte denne ambition gennem tilbud om at deltage i frivillighedsprojekter i lokalmiljøet, etablering af varierede og inklusive byrum og ikke mindst et grønnere København.

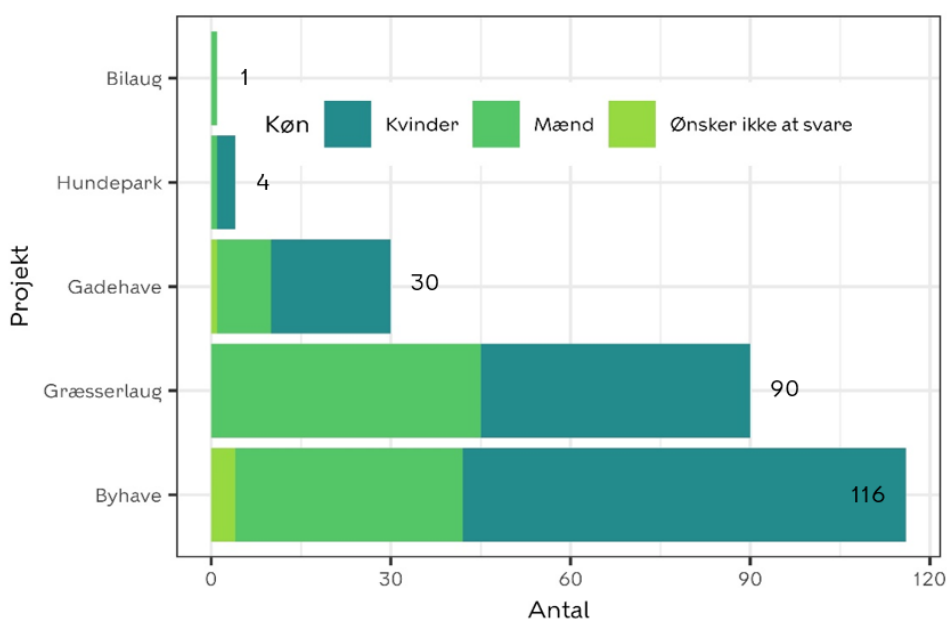
Formålet med analysen her er at sætte fokus på, hvordan de grønne frivillighedsprojekter bidrager til at løfte målsætningerne samt hvilke udfordringer, de frivillige møder i forskellige faser af projektarbejdet. Analysen viser, at de grønne frivillighedsprojekter på mange forskellige måder er med til at løfte målsætninger og visioner i samskabelsen af grøn bynatur i København. Den stærkeste drivkraft hos de frivillige på tværs af projekterne er at indgå i sociale fællesskaber med fokus på at sikre, bevare og forskønne forskellige naturområder i byen. De største udfordringer møder de frivillige i opstartsfasen, hvor særligt indgåelsen af kontrakten bremser processen. Her er forvaltningens rolle i at facilitere og sikre et stærkt fundament for samarbejde nøglen til en vellykket opstartsproces. Det peger på, at et mere lettilgængeligt administrationsgrundlag kan gøre

samarbejdet mere gnidningsfrit, transparent og i sidste ende fremme frivillighedsindsatsen.

Analysen tager udgangspunkt i data i form af indsigter og erfaringer fra dialogmøder med projektrepræsentanter og et spørgeskema målrettet de frivillige. Udgangspunktet for dialogrunden var nedlæggelsen af stillingen som frivillighedskoordinator i 2018. Det fremtidige samarbejde mellem frivillige og Teknik- og Miljøforvaltningen blev derfor diskuteret med fokus på udfordringer, gode sider ved samarbejdet og værdiskabelse. Der blev afholdt 26 dialogmøder fra marts til maj 2019 (se bilag 1 for spørgeguide). Spørgeskema om grøn frivillighed havde 254 anonyme besvarelser og var distribueret til projektrepræsentanter via et link (se overblik over data s. 14 og bilag 2 for surveyguide).

Analysen er inddelt i tre hovedafsnit. Det første afsnit omhandler de frivillige og sætter fokus på, hvilke aktiviteter de frivillige er engageret i, og hvad der driver deres engagement. Det andet afsnit omhandler forskellige typer af værdiskabelse, som samskabelsen af bynatur mellem frivillige og Teknik- og Miljøforvaltningen afstedkommer. Det tredje og sidste afsnit omhandler de primære udfordringer i samskabelsen af bynatur. Det er værd at bemærke, at afsnittene i analysen ikke korrelerer med de tre læringspunkter, som er baseret på indsigter fra forskellige afsnit i analysen. Læringspunkterne trækker på indsigter på tværs af de forskellige analyseafsnit.

Figur 1: Oversigt over medlemmer i projekter, n=241

Frivillig i 2019

De frivillige er engageret i alt fra mindre gadehaver og bilaug over store byhaver til ko- og fåregræsserlaug med hundredvis af frivillige involveret. Når man spørger de frivillige, hvorfor de vælger at engagere sig i grøn frivillighed, så fremhæves særligt glæden ved og muligheden for at deltage i sociale og faglige fællesskaber med fokus på sikring, bevarelse og forskønnelse af varieret bynatur.

Bevæggrunde

I faglitteraturen skelnes mellem indre og ydre bevæggrunde (Wandersman, Florin, Friedmann, & Meyer, 1987). I spørgeskemaundersøgelsen har vi undersøgt de indre bevæggrunde, som dækker over værdier, den enkelte finder det væsentligt at handle ud fra. I forbindelse med dialogrunden har vi også fået et indblik i de ydre forhold, der blandt andet dækker over socioøkonomiske og etniske forhold.

Op mod fire ud af fem nævner muligheden for at være en del af et fællesskab eller skabe nærvær i et lokalområde, som en af de vigtigste begrundelser for at deltage i frivillige aktiviteter (se figur 2 neden for). For omkring tre ud af fire er den vigtigste begrundelse for at være frivillig, at man er med til at bekæmpe tab af biodiversitet, og bevare naturområder. Det afspejler resultater fra andre tidligere udførte studier af frivillighed, hvor særligt dyrkelsen af fællesskabet og det at holde sig beskæftiget i sin hverdag vægter højest. Andre studier peger på, at deltagelse i sociale fællesskaber, at føle sig værdsat og at skabe eller

dele projekter sammen med andre har positive sundhedsvirkninger (King et al. 2015).

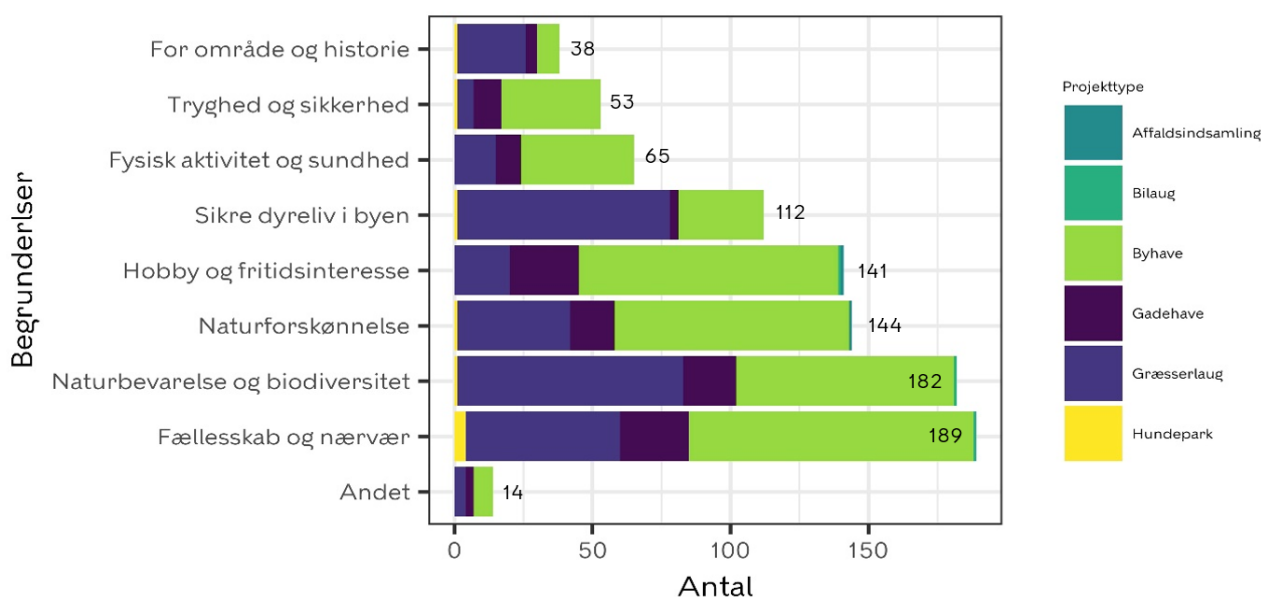
Hver fjerde mener, at tryghed i lokalområdet og muligheden for at holde sig fysisk aktiv er væsentlige grunde til at være frivillig. Et par projekter er placeret i områder med social udsathed og højere arbejdsløshed end landsgennemsnittet. Her spiller tryghed i det offentlige rum en stor rolle, som motivation for at etablere trygge byrum, hvor man kan færdes frit og der er plads til alle.

Resultaterne flugter med fund fra andre studier af frivillighed (Clary & Snyder m.fl., 1998) med et åbenlyst større fokus på grønne engagementer. Udvikling af faglige kompetencer og personlig udvikling fylder også for de frivillige og flere frivillige oplever, at de tilegner sig nye færdigheder og kompetencer gennem deres arbejde (se figur 4 om færdigheder og viden om naturbevarelse).

Aktiviteter

Aktiviteterne er centreret omkring dyrepleje, beplantning og naturpleje (se figur 3 næste side). Op imod to ud af fem frivillige deltager i projektorienterede møder. En stor del af de frivillige deltager således og i det organisatoriske arbejde i projekter. Dialogrunden peger også på, at flere projekter er organiseret som foreninger med bestyrelser og faste generalforsamlinger. Det er værd at bemærke, at det ikke er angivet, hvor mange eller hvor lange møder, de frivillige deltager i.

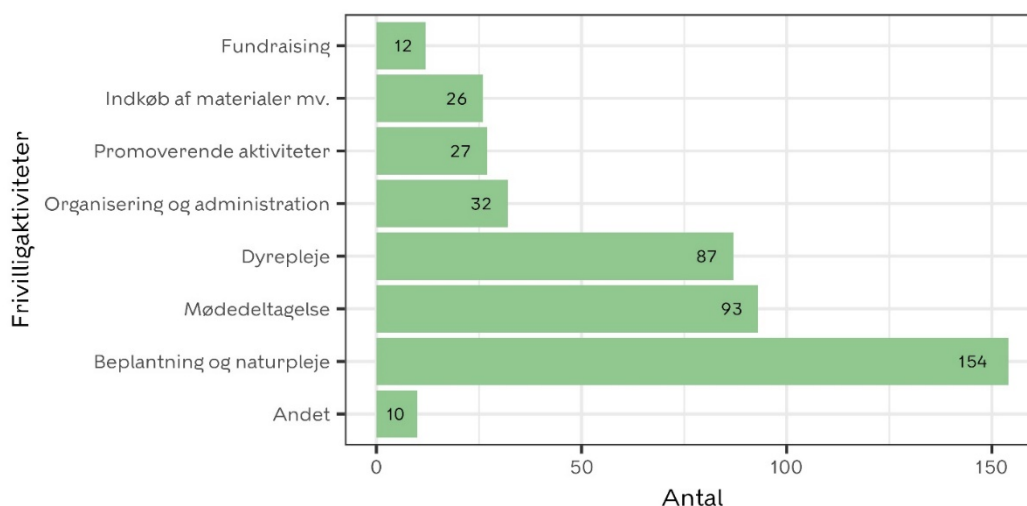
Figur 2: Bevæggrunde for at deltage i frivillige aktiviteter, n=242

Fordelingen mellem frivillige, der deltager i henholdsvis dyre- og naturpleje stemmer godt overens med frivillighedsprojekternes egne medlemsangivelser. Der er altså lige under dobbelt så mange, som beskæftiger sig med beplantning og naturpleje i forhold til dyrepleje. Dyrepleje er en mere krævende aktivitet og dialogrunden pegede også på, at foreningerne med dyrepleje kræver en langt højere grad af organisering.

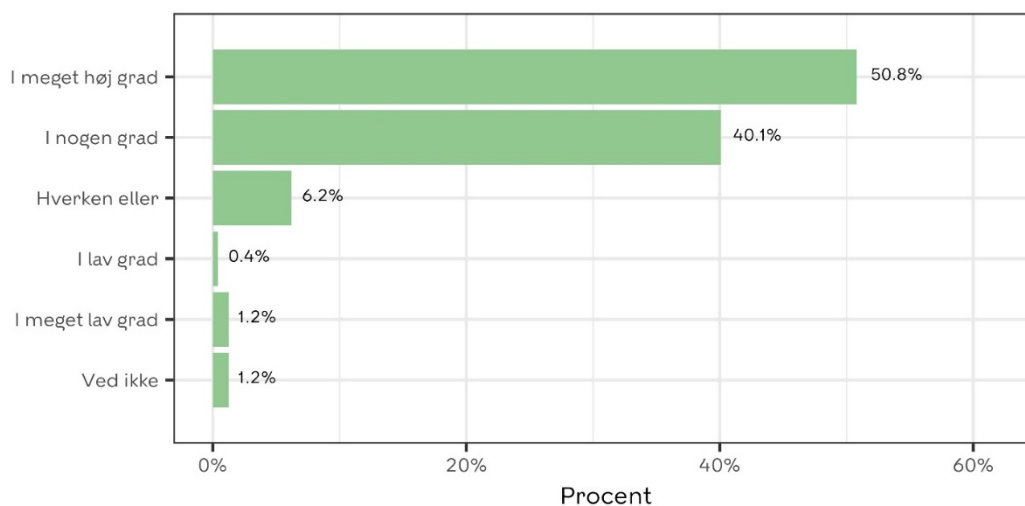
Det er op mod hver tiende, som deltager i promoverende og formidlende aktiviteter som rundvisninger, introduktionskurser eller skoleforløb. Netop promoverende og formidlende aktiviteter ønsker de fleste projekter at udvide. Dialogrunden viste, at en række projekter samarbejder med lokale skoler om undervisningsforløb og andre forløb, hvor dyre- og naturpleje er involveret.

Figur 3: Aktiviteter forbundet med frivillighed, n=242

Figur 4: Udvikling af færdigheder og viden om naturbevarelse, n=242

I hvor høj grad mener du, at dit engagement som frivillig har udviklet dine færdigheder eller viden om naturbevarelse eller varetagelse af dyr?

Grøn frivillighed i tal

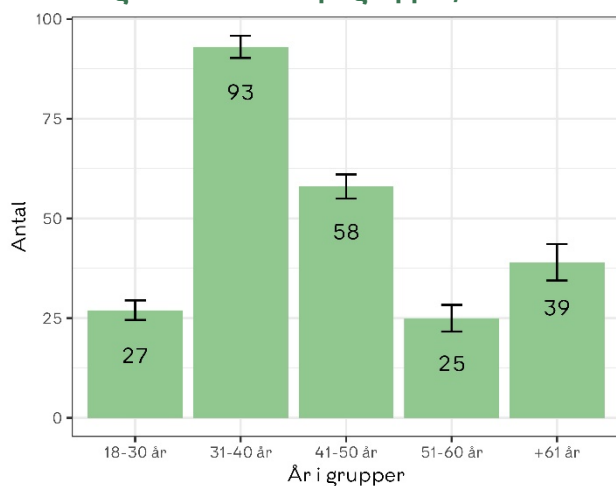
Spørgeskemaundersøgelsen er målrettet frivillige og udført af Teknik- og Miljøforvaltningen i foråret 2019. Spørgeskemaet består af 16 spørgsmål med fokus på de frivilliges engagement og organisering og er distribueret af projektrepræsentanter, der har delt spørgeskemaet via interne kommunikationskanaler (se bilag 2). Det overordnede formål er at opnå viden om de frivilliges engagement, så den grønne frivillighedsindsats fremadrettet bedre kan tilpasses derefter.

Der er modtaget 254 anonyme besvarelser. Udsnittet udgør en robust stikprøve baseret på køn, alder og projektfordeling baseret på projekternes egne medlemsopgørelser. Alt i alt består den grønne frivillighedsindsats af op mod 1200 frivillige.

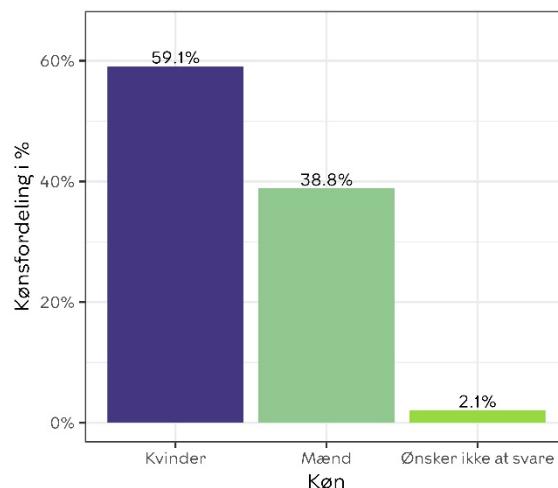
Aldersfordelingen (figur 5) viser, at der er flest deltagere i frivillige aktiviteter i alderen 31-40 år, mens de 41-50-årige udgør den næststørste gruppe. Tallene er behæftet med en lille grad af usikkerhed, særligt i forhold til gruppen af +61-årige, hvor variansen er størst. Der er flest kvinder, som beskæftiger sig med grøn frivillighed (figur 6).

De fleste er frivillige i op mod tre år, hvorefter engagementet aftager (figur 7). Det er værd at bemærke, at en pæn andel stadig er frivillige i op mod 5 år efter opstart. Faldet mellem 5 og 6 år kan forklares med, at stillingen som frivilligheds koordinator blev oprettet i 2013 og dermed indgåelsen af en række samarbejder med frivillige. Der synes også at være en fin overensstemmelse mellem antal af projekter og antal opstartede frivillige pr. år (se tabel 1, side 6).

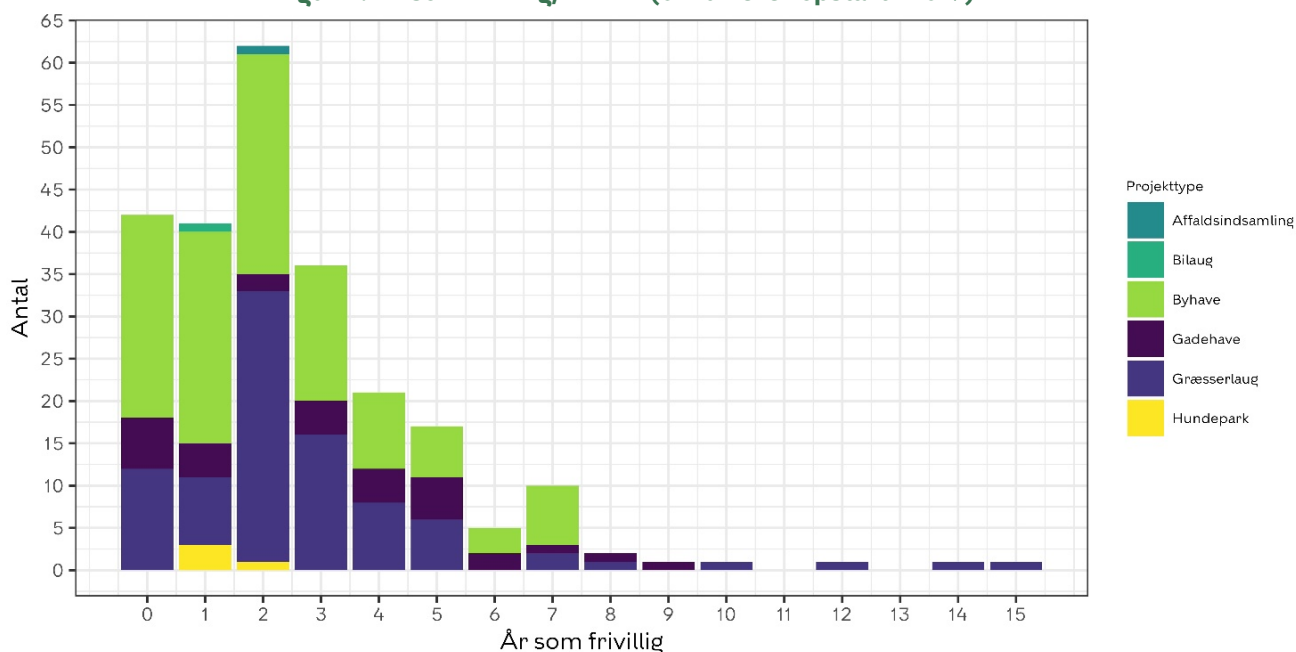
Figur 5: År fordelt på grupper, n=242

Figur 6: Kønsfordeling, n=242

Figur 7: År som frivillig, n=242 (0 indikerer opstart i 2019)

Frivillighedsprojekternes værdiskabelse

For at bevare og skabe interessante, levende og varierede byrum i København er der brug for initiativer og engagementer fra københavnere med forskelligartede udgangspunkter. Frivillighedsprojekterne bidrager til etableringen af varierede byrum gennem deres mindre, men faste, inkluderende og fleksible aktiviteter. En værdiskabelse, der retter sig både mod projekternes medlemmer, der indgår i sociale sammenhænge og udvikler kompetencer, men også byrummene som offentligt tilgængelige steder for socialt samvær og aktivitet.

Overordnet er frivillighedsprojekterne i kraft af deres aktiviteter med til at sikre tre former for værdiskabelse: Sikring mod tab af biodiversitet, lokalforankring og trygge, rummelige og inkluderende byrum, samt naturformidling. I dette afsnit vil vi gennemgå de tre former for værdiskabelse.

Sikring af biodiversitet

Dialoggrunden og spørgeskemaundersøgelsen peger på, at de frivillige er engageret i at bekæmpe tab af biodiversitet og sætter det højest som formål i deres respektive projekter. Det sker blandt andet gennem naturpleje ved brug af traditionelle driftsformer som høslæt, pleje af bier, der bestøver planter og blomster, bekæmpelse af invasive arter og fåre- og kvæghold på områder med høj koncentration af invasive arter. Konkrete opgørelser over projekternes bidrag til at sikre biodiversiteten ligger ikke inden for rammerne af denne afrapportering.

I Utterslev Mose har et naturplejelaugs aktiviteter med bekæmpelse af gyldenris, vild pastinak og japansk pileurt fået plantearter til at gro, som ikke er blevet observeret på dansk jord siden 1990. Det gøres vha. traditionelle driftsmetoder som høslæt.

Græsserlaugene lader får og kvæg drive naturplejen i områder med høj koncentration af

invasive plantearter. Det er med til at skabe gode betingelser for flere plantearter, men også insekter, fugle og andre dyr, der trives bedre i miljøer med en højere diversitet i arter. Frivillighedsprojektets aktiviteter er på den måde med til at beskytte mange arter og dynamiske økosystemer. Udover græsserlaugenes værdiskabelse i form af bidrag til dynamiske økosystemer, så skabes der også værdi i form for oplevelser for medlemmer og andre besøgende.

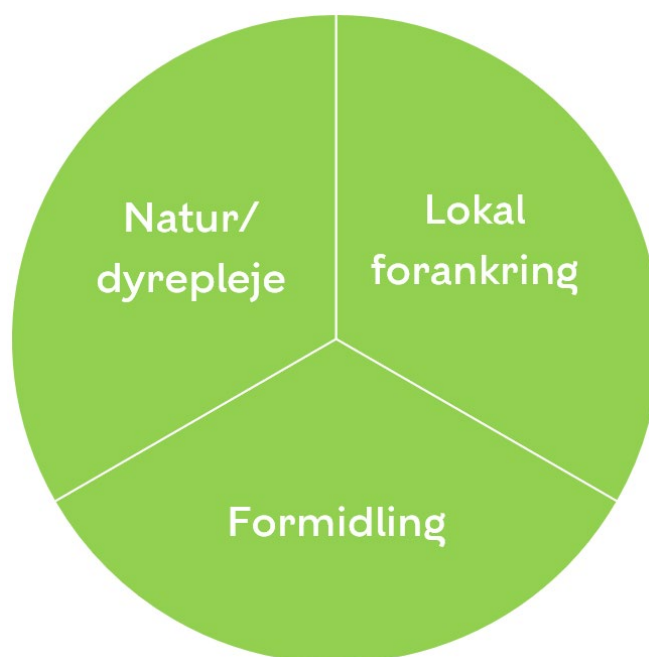
By- og gadehaver er med til at bidrage til en sikring af økosystemer i byområder med blomster, planter og andre gevekster for insekter og bier. Prags Byhaver har for eksempel kunstige habitater i form af insekthoteller, der forsyner insekter med et opholdssted, hvor de kan overvinde og skjule sig for rovdyr.

Beskyttelsen mod tab af biodiversitet går typisk hånd i hånd med skabelse af sanselige og æstetiske oplevelses- og herlighedsværdi. En

repræsentant fra Utterslev Mose Fåregræsserlaug beskriver, hvordan fårene har været med til at forvandle området:

"Før fårene kom derned var det bare en stor rodet pløjemark med affald og mærkelige sten og planter, der stak op alle steder. Det er jo virkelig blevet forvandlet til en perle af et naturområde."

Denne overskydende værdiskabelse i form af omdannelse af naturområder eller sikring af dyrehold i byen er eksempler på, hvordan partnerskaber med frivillige beriger København på andre områder end det grønne.

Insekthotel ved Prags Byhaver,
2300 Amager.
Foto: Rune Gleerup

Biodiversitet i København

København er hjemsted for en varieret sammensætning af plante- og dyrearter. De varierende byrum er med til at skabe forskellige betingelser for natur; bratte overgange fra det ene område til andet, overflader, strukturer, højdeforskelle, lys og skygger giver en særegen strukturel karakter, der minder om en sammensætning af bjerg-, skov- og engområder (Naturstyrelsen 2013:11). Inden for de sidste årtier har flere arter været på tilbagegang i urbane områder, hvilket primært skyldes forstyrrelser af økosystemer (Ejrnæs et al. 2010). Anlægsprojekter og udvidelser af beboelseszoner betyder færre grønne områder for dyr og planter. På landsplan er 27 % af danske plante- og dyrearter forsvundet, truede eller sårbare ifølge Danmarks Miljøundersøgelser (2012) inden for de sidste par årtier.

Den grønne frivillighedsindsats er centreret om de frivillige, der samles om aktiviteter på tværs af sociale og kulturelle skel. Det frivillige arbejde er i sig selv værdifuldt for de frivillige, men skaber også værdi for lokalsamfundet i form af øget sammenhængskraft, aktivt medborgerskab og tryghed i lokalområdet (Sigurd et al. 2012; Putnam 2000). Dialogrunden peger på, at de frivillige er med til at skabe lokal forankring, fællesskab og aktivt medborgerskab i deres respektive lokalområder. Resultater fra spørgeskemaet bekræfter, at et mere tæt knyttet lokalsamfund er en væsentlig drivkraft for de frivillige.

Det frivillige arbejde er ifølge de frivillige selv i høj grad med til at styrke kendskab til beboerne i lokalområdet. Flere oplever, at deres bekendtskaber, venskaber og andre sociale relationer øges inden for projekterne som en naturlig konsekvens af at indgå i samarbejde med andre med samme interesser. På den måde er de frivillige i stand til at styrke deres netværk, mens de engagerer sig i aktiviteter, som de har en faglig og/eller personlig interesse i.

"Hvis vi har et sted, hvor folk kan dyrke deres haver, hvor de kan mødes, når de har

Blandt repræsentanterne er der bred enighed om, at projekter er med til at øge lokal forankring i takt med, at de lokale vænner sig til projekternes tilstedeværelse og begynder at interagere med projektmedlemmerne. Flere byhaver og gadehaver, herunder Byhaven ved Sankt Pauls Plads, har oplevet at blive støttet af lokale i form af frø og havepinde eller forfriskninger i form af kaffe, te, småkager og saftevand i forbindelse med aktiviteter.

"Jamen jeg blev kapret på kulturdagen, hvor jeg sad sammen med en veninde. Så gik vi herved [til haven] for at hente nogle borde og så sagde jeg 'jeg savner sådan min have'. Haps sagde det så, og så var jeg med."

I hvilken grad har dit engagement som frivillig været med til at styrke dit kendskab til beboere i lokalområdet?

I områder, hvor frivillighedsprojekterne er integreret i hinanden ved overlap af medlemmer eller delte fællesområder, er der en større chance for, at interaktion og samarbejde mellem frivillighedsprojekterne kan opstå. Det kan understøttes af, at enkelte projekter deler materialer eller har et fælles opholds- og opbevaringssted.

Et eksempel herpå er naturværkstedet Strejf i Utterslev Mose, der drives af Teknik- og Miljøforvaltningen og agerer samlingspunkt for flere grønne frivillighedsprojekter. Her kan frivillige i og omkring mosen opbevare redskaber eller låne lokaler til sociale arrangementer som sæsonafslutning eller lignende. Selvom projekterne ikke anvender Strejf på ugentlig basis, har det været muligt for projekterne at holde kontakt til andre frivillige gennem Strejf, hvilket kan have været med til at genetablere et socialt-fagligt netværk omkring Utterslev Mose: Ifølge en repræsentant fra Utterslev Mose Naturplejelaug har de mange frivillighedsaktiviteter i og omkring mosen være med til at gendanne et fagligt fællesskab af lokale med interesse og faglig viden om mosens økosystemer og arter, som blev opløst i 1980'erne.

Trygge byrum

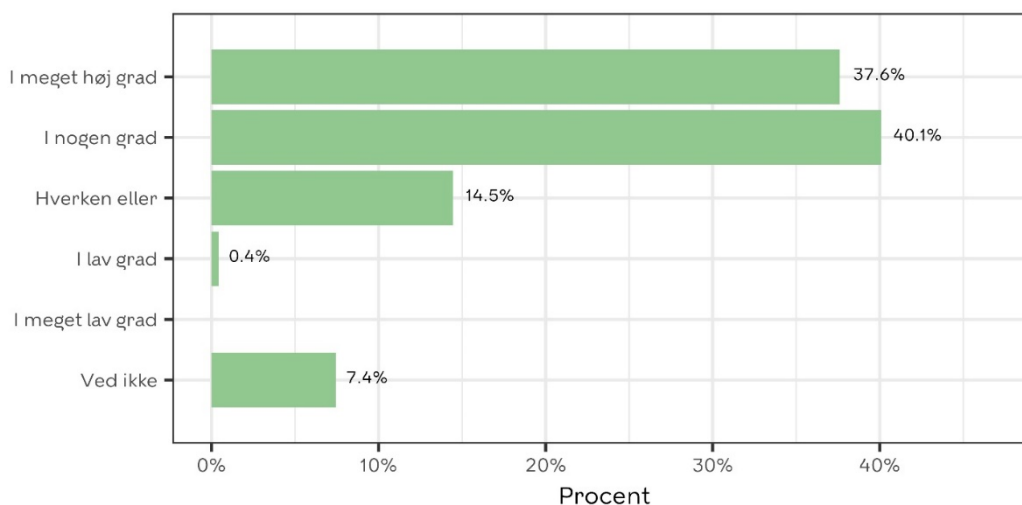
De frivilliges aktiviteter er med til at øge ophold i det offentlige rum i de tidsrum, hvor de frivillige er aktive. Særligt by- og gadehaver skaber fundament for ophold i byrum i aften- og weekendtimer, hvor der ikke nødvendigvis ville være aktiviteter i de områder. At der er frivillige til stede, som passer deres egne sager kan have tryghedsskabende virkninger for et område. En projektmedarbejder i Urbanhaven Remiseparken fortæller:

"Fra at have været en helt flad græsplæne, så er der jo kommet det her liv. Det er jo tit i weekenderne, hvor der måske mangler øjne rundt omkring. Det er det med at udvide i aftentimerne, hvor folk sidder og griller. Hundelufterne har jeg snakket en del med og det er måske nogle af dem, som først mærker, når der er uro i området. De har været glade for, at der lige pludselig sidder nogle familier, som bruger det meget mere."

De frivilliges aktiviteter kombineret med naturforskønnelsen af området kan i sig selv virke forebyggende for uro, hærværk og stofhandel i visse områder. En repræsentant fra en større byhave forklarer, at området, hvor haverne er placeret i dag, tidligere var et utrygt område at færdes i aften- og nattetimerne. I dag bidrager frivillighedsprojektets over 100 haver med aktivitet i både dag- og aftentimer, der er med til at skabe tryghed i området. Det er svært at måle effekten, men vores resultater fra flere dialogmøder peger på, at de frivilliges aktiviteter er med til at skabe tryggere rammer for adfærd i det offentlige rum.

Figur 9: Tryghed i lokalområder, n = 242

I hvilken grad oplever du, at jeres aktiviteter er med til at skabe et

Nabokøkken afholdes en gang om måneden ved Hulgårds Plads, 2400 København NV.
Foto: Brian Hansen

"En tryk, tolerant og velfungerende by bygges op ved mange små initiativer, hvor folk lærer hinanden at kende på tværs af alder, nationalitet, religion og arbejde. Jeg møder 'naboer' som jeg aldrig ville møde, fordomme bliver brudt ned og kun på den måde lærer folk reelt at acceptere forskellighed." – Frivillig i byhave

"Det at der går nogle rundt og er aktive har betydning for området i sig selv. Man kan se, at bliver passet på noget. Det har en trykghedsskabende effekt." – Projektmedarbejder i Urbanhaven Remiseparken

Urban naturformidling

Byområder er væsentlige indsatsområder for at bekæmpe tab af biodiversitet, fordi det er her, at udviklingen og menneskers påvirkning af omgivelserne de næste årtier vil gå stærkest (Naturstyrelsen 2013). Det giver nogle særlige muligheder for at oplyse, inddrage og undervise i behovet for en rig og mangfoldig natur. Her er København ingen undtagelse.

En række projekter har eksplicite målsætninger om at formidle indsigter og viden fra deres projekter videre til interesserede gennem rundvisninger, skoleforløb og introducerende forløb. Alle frivillige bilaug har kontakt til skoler i deres lokalområder, hvor de afholder undervisningsforløb om bierne, deres rolle som bestøvere i større økosystemer, udvinding af honning og biavl som håndværk og vidensproduktion.

Projektet 'Børn skaber Natur' har naturformidling som sit primære formål, hvor naturvejledere underviser skolebørn i naturpleje og bynatur i Ryvangen Naturpark. Prags Byhaver har på Miljøpunkt Amagers initiativ på en konference i

Sverige formidlet om etablering af byhaver og de muligheder, som aktive og grønne byrum tilbyder i forebyggelse af sociale og sikkerhedsmæssige udfordringer.

De ovenstående er blot et udsnit af de mange projekter, der bidrager til den urbane naturformidling. Dialogrunden pegede på en overordnet velvilje blandt repræsentanterne for frivillighedsprojekterne for at udvide de formidlende aktiviteter. Det kan være med til at danne et vidensfundament for byboere og andre interesserede, der vil opnå en større forståelse for dyre- og plantelivet i deres lokalområde.

Graden og mængden af formidlingsaktiviteter varierer fra projekt til projekt. Derudover viser resultaterne fra spørgeskemaet, at kun hver tiende er involveret i promoverende aktiviteter som rundvisninger, skoleforløb og introducerende forløb. En forklaring kan være, at det primært er bestyrelsesmedlemmer eller ledende frivillige, der varetager formidlende aktiviteter.

Skovjordsbær ved Majporten.
Foto: Charlotte Pedersen

Udfordringer

De primære udfordringer i samskabelsen af bynatur findes i opstartsfasen, hvor rammerne sættes for et frugtbart samarbejde. Som nævnt er det særligt udformningen af kontraktuelle og administrative forhold, der udfordrer de frivillige og Teknik- og Miljøforvaltningens personale. Derfor bør der sættes fokus på at forenkle det aftalemæssige grundlag for at sikre en solid opbygning af tillid i samarbejdet, så de frivillige oplever, at de udfører deres aktiviteter inden for konkrete og meningsfulde rammer.

Opstartsfasen

Når de frivillige har fundet sammen og lagt sig fast på et fælles projekt, er næste skridt at tage kontakt til kommunen. Før understøttelsen af grønne frivillighedsprojekter blev afskaffet 19. december 2018, var det frivillighedskoordinatorens opgave at indgå aftaler, stå for løbende evaluering, koordinering og dialog mellem frivillige og det daglige driftspersonale, søge dispensationer fra byzonelov og fredninger, bistå frivillige i forbindelse med udvikling af projekterne, henvendelser til Lokaludvalg, Miljøpunkter og borgere mv. om både frivillighed generelt og de konkrete projekter i byen. Særligt i opstartsfasen har frivillighedskoordinatoren skullet understøtte projekterne med vejledning og viden, svare på spørgsmål om arbejdsforhold, affaldshåndtering, vandforsyning, hensyn til invasive arter mv.

Dialoggrunden peger på, at opstartsfasen, der involverer projektundersøgelse, myndighedsgodkendelser og koordinering med forvaltningens drift, er en ressourcekrævende proces. Den endelige projektgodkendelse afhænger af flere forhold, herunder kompleksiteten af frivillighedsaktiviteter og kommunale helheds- og anlægsplaner for området, hvor aktiviteterne er planlagt.

For en samskabelse, hvor alle parter føler sig respekteret og hørt, er det vigtigt, at frivillighedskoordinatoren sætter rammen for projektet. Resultaterne fra dialogmøderne peger på, at kommunikationen og samarbejdet med frivillighedskoordinatoren overordnet set har været tilfredsstillende. Det er endvidere primært i opstartsfasen, at de frivillige har behov for understøttelse og vejledning fra frivillighedskoordinatoren. Herefter overtager byrumsforvalterne, gartnere eller andre driftsmedarbejdere i området den understøttende funktion, særligt i forhold til at løse praktiske udfordringer.

Størstedelen af repræsentanterne har oplevet, at den administrative proces har været uigennemskuelig. Det har været svært at sætte sig ind i begrundelserne for de forskellige dele af processen, herunder projektscreening, forsikringsforhold, indhentning af tilladelser og dispensationer mv. De administrative besværligheder med at indgå areal- og samarbejdskontrakter bliver til samarbejds-mæssige besværligheder, når processen bliver uoverskuelig for en af parterne. Dialoggrunden peger på, at administrative besværligheder kan skabe problemer i samarbejdet og kan lede til, at enkelte projekter.

Hvis de frivillige skal bidrage aktivt i samskabelsen af bynatur og føle sig værdsat og respekteret, er det en forudsætning at de administrative hindringer bliver minimeret. Det skal fortsat være en målsætning i sig selv, at krav og betingelser fremstilles og kommunikeres inden for en forståelig, konkret og meningsfuld ramme, hvor de frivillige oplever sig imødekommet og forstået. Det er væsentligt at fastlægge fordelingen af arbejdsopgaver mellem forvaltning og frivillige, så begge partner ved, hvilke indsatser de kan forvente af hinanden.

Driftsmæssige udfordringer

Når kontrakten er indgået, er frivillighedsprojekterne typisk i kontakt med frivillighedskoordinatoren en gang årligt for at evaluere og følge op på aftaler. Den kontakt overgår til byrumsforvalteren, der befinder sig i området for aktiviteterne. Eksempler på de primære og tilbagevendende driftsmæssige udfordringer, som frivillighedsprojekterne efter opstartsfasen står over for, er afhændelse af haveaffald, vandforsyningsmuligheder, opbevaring af materialer og redskaber, samt hærværk. Løsningerne på disse findes typisk lokalt i kontakt med byrumsforvalteren og dialoggrunden peger på, at de frivillige udviser stor selvstændighed i løsningen af driftsmæssige udfordringer.

Dialoggrunden peger endvidere på, at der er efterspørgsel efter en fast og pålidelig kontaktperson i kommunen i forbindelse med både akutte udfordringer i forhold til den daglige drift, og ved behov for at udvide og udvikle omfanget af projektets aktiviteter.

Det er naturligt, at projekterne ønsker at udvide omfanget af deres aktiviteter, når de efter et par år er blevet stabiliseret organisatorisk og finansielt. Det drives typisk af interesse og opmærksomhed

fra lokalmiljøet, der skaber efterspørgsel. En del af de større projekter har ventelister med fast årlig udskiftning.

Uden en frivillighedskoordinator som den primære administrative samarbejdsrelation, har det vist sig meget svært for forvaltningen at efterkomme ønsker om udvidelse og udvikling. Derudover har det vist sig svært at understøtte projekterne i forbindelse med løbende driftsmæssige problemer. Mange af de eksisterende projekters kontrakter/aftaler er udløbet eller udløber frem

mod 2021. Det er med til at skabe usikkerhed i samarbejdet, da projekterne ikke ved om de kan fortsætte aktiviteterne eller ej.

For at sikre tilliden i samarbejdsrelationen, er det vigtigt, at forvaltningen er i stand til at understøtte projekterne i forbindelse med driftsmæssige problemer enten ved selv at løse dem via eget personale eller ved at opsøge kommunalt personale i andre forvaltninger med de rette kompetencer.

Blomsterkasse på
Askovgårdens Plads,
Foto: Rachida Louardi

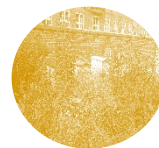
Præsentation af frivillighedsprojekter

Teknik- og Miljøforvaltningen samarbejder aktuelt med 26 aktive grønne frivillighedsprojekter pr. 1. august 2019, hvoraf 4 af projekterne har karakter af forvaltningssamarbejde og 1 projekt har valgt at stoppe sine aktiviteter. Præsentationen er baseret på dialogmøder med repræsentanter fra 26 projekter afholdt fra februar til maj 2019.

Hvert af de 26 projekter har en projektside i rapporten her og er farveinddelt efter projekttype. De 4 forvaltningssamarbejder og det ene projekt, som har valgt at ophøre deres aktiviteter er præsenteret efter de aktive projekter.

Tabel 2: Projektoversigt

Projekttype	Antal
Bilaug	2
Byhaver	5
Gadehaver	4
Græsserlaug	3
Hundeparker	2
Naturpleje	4
Forvaltningssamarbejde	4
Gadehaveprojekt lukker	1
I alt	26

Bilaug

Byhaver

Gadehaver
og
naturpleje-
projekter

Græsserlaug

Hundeparker

Lersøgrøftens Integrationsbyhaver

Lersøgrøften, 2100 København Ø

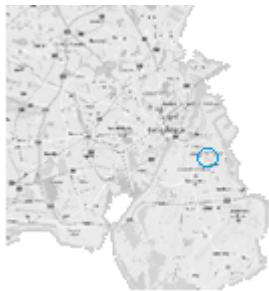
Foto: Louise Sølling

Blomsterdiplomatiet varetager

3

gadehaver på Nørrebro

Opstart 2015

1-10 aktive medlemmer

**Find dem på Refsnæsgade,
2200 Kbh. N**

Blomsterdiplomatiet

Beboere fra andelsboligforening forskønner gade på Indre Nørrebro

På Refsnæsgade har Blomsterdiplomatiet taget sagen i egen hånd og beplantet tre gadebede til glæde for kvarterets beboere.

Blomsterdiplomatiet består af beboere fra en lokal andelsforening på Nørrebro, der har indgået en samarbejdskontrakt med Teknik- og Miljøforvaltningen om beplantning og varetagelse af tre bede på Refsnæsgade. Projektet finansierer, beplanter og vedligeholder selv bedene i samarbejde med interesserede beboere fra andelsforeningen.

Der er stor tilfredshed med projektet hos foreningens beboere, der igennem tiden både har været et samlingspunkt for dialog og interaktion mellem de frivillige i projektet og på samme tid været med til at forskønne Refsnæsgade til glæde for forbipasserende og beboere i kvarteret.

Projektet har haft en fin kontakt til frivillighedskoordinatoren, som har været behjælpelig i opstartsfasen, men har til tider oplevet, at det har været svært at komme igennem til kommunen. I haverne bestemmer de frivillige selv, hvad de ønsker at plante.

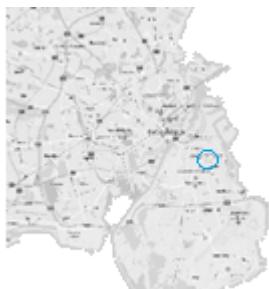
Foto: Frederik Henriksen

Foreningen har
tidligere haft

50

medlems- og
fællesbede

Mulig opstart 2019

Er snart at finde på Greisvej

Byhaver på Greisvej

Frivillige vil omdanne græsplæne til spirende bynatur

Byhaver på Greisvej er et af de projekter, der står på spring for at sikre en ny byhave på Amager.

Foreningen bag Byhave Greisvej har siden 2016, hvor deres jordlodder ved Ørestaden blev inddraget, søgt efter et nyt sted at udfolde deres aktiviteter. Det er lykkedes i samarbejde med Amager Øst Lokaludvalg og Miljøpunkt Amager, der har været de primære samarbejdspartnere i at finde arealerne på Greisvej. I dag består projektet af 20 haveinteresserede, der alle er bosat på Amager og har været med siden opsigelse af kontrakt i tidligere forrige haveprojekt. Når de får deres have i gang er ønsket at udvide med flere medlemmer alt efter rammerne, som det grønne område på Greisvej tilbyder.

På tidligere jordlodder er et væld af planter blevet dyrket med udgangspunkt i principper om økologi. En gartner i foreningen har kunnet rådgive om, hvilke planter der egner sig godt i plantekasser med hensyn til vækst og vedligeholdelse. Det er en målsætning for foreningen at bygge bro til den lokale boligforening i forhold til at hverve medlemmer og sikre en stærk lokalforankring for projektet. Derudover har foreningen også planer om at sætte plantearrangementer op i samarbejde med Miljøpunkt Amager.

Der har været tæt samarbejde med særligt Miljøpunkt Amager og Amager Øst Lokaludvalg i udvælgelsen af arealet ved Greisvej, hvor der i dag er græsplæner driftet af kommunen. Beplantning i området vil sikre aktiviteter i området, men også styrke biodiversiteten ved at skabe variation af nye levesteder for insekter og andre dyr.

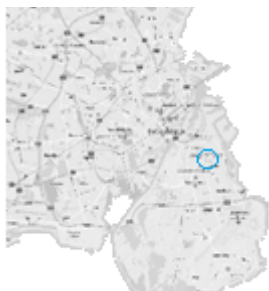
Foto: Anne Marie Hinke

der kan være
op mod

60.000

bier i én bifamilie

Opstart 2013

10-25 aktive medlemmer

**Find dem i Classens
Have, 2100 Kbh. Ø**

Classens Have Bier

Bier bestøver blomster i historisk have på Østerbro

Classens Haves bilaug er med til at sikre biodiversitet og socialt-fagligt fællesskab på Østerbro med deres bistader i Classens Have og på Garnisons Kirkegård.

Siden 2013 har lauget holdt bistader i et lille hjørne af Classens Have. Honningen bliver slynget i kælderen af en nærliggende boligforening, hvor tavler, bidragter og slynge også er opbevaret. I øjeblikket har frivillighedsprojektet 11 aktive medlemmer, der alle bor i nærheden af Classens Have. I sommerhalvåret vedligeholder de i alt fire bistader og har planer om at udvide med flere medlemmer. I forbindelse med de årlige generalforsamlinger afholdes fællesmiddage, og slyngning af honning foregår som fælles aktivitet.

Alt efter sæsonen producerer bilaug mellem 50-100 kg honning, som afsættes til medlemmer, familie, venner og bekendte. Lauget er også begyndt at afholde undervisningsforløb om bierne og deres betydning for økosystemer og biodiversitet for skoleklasser fra Langelinieskolen. Lauget ønsker at afholde flere undervisningsforløb fremadrettet for at oplyse områdets skolebørn om biavl og udvinding af honning.

Foreningen har været i kontakt med frivillighedskoordinatoren i opstarten, hvorefter den primære kontakt til Teknik- og Miljøforvaltningen er gået gennem byrumsforvalterne. Lauget har også et par bistader på Garnisons Kirkegård, hvor bierne er med til at bestøve kirkegårdens mange blomster og planter.

Foto: Frederik Henriksen

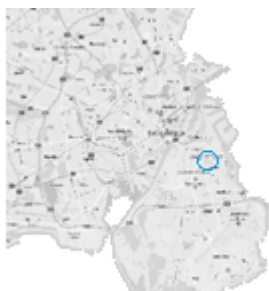
"Jeg synes, det er fantastisk at kunne bo i København og stadig give mine børn mulighed for at opleve dyrehold og natur helt tæt på. Det gør i mine øjne København til en endnu bedre by." – Frivillig i græsserlaug.

Får ved Utterslev Mose,
2700 Brønshøj-Husum
Foto: Højmosens græsserlaug

100

**kg honning blev
produceret i 2017
(35 kg honning
i gennemsnit pr. stade)**

Damhusengens Bilaug

Bilaug passer bistader ved Damhusengen i Vanløse

Damhusengens Bilaug er et socialt og fagligt fællesskab med tilknytning til lokalmiljøet i Vanløse. De udbyder undervisningsforløb om bier og deres betydning for naturens økosystemer.

På Damhusengen i Vanløse mødes bi-entusiaster ugentligt i sommerhalvåret for at tilse bierne og bistaderne. Bilaug er organiseret som en forening med bestyrelse og tæller blandt de frivillige både børnefamilier, yngre og ældre medlemmer, hvoraf de fleste bor i eller har en tilknytning til lokalområdet. Der afholdes foreningsdage og sammenskudsgilder i løbet af året. Flere af medlemmerne er med i Danmarks Biavlerforening.

Udover afsætning af honning til laugets medlemmer, familie og bekendte, deltager Damhusengens Bilaug i lokale begivenheder som Damhustræf, hvor det er muligt at høre om laugets aktiviteter og få en smagsprøve. Foreningen underviser lokale skoleklasser med fokus på biernes liv og rolle som bestøvere af blomster i lokale og globale økosystemer. Lauget planlægger at udvide samarbejdet om undervisningsforløb med skoler omkring Damhusengen.

Teknik- og Miljøforvaltningen har stillet en skurvogn til rådighed for lauget, hvor de kan opbevare bitavler, voks og redskaber og holde møder. Derudover går den primære kontakt til forvaltningen gennem byrumsforvalteren, der står til rådighed i forbindelse med faglig sparring, udlån af materialer og i tilfælde af hærværk. Foreningen indgår i et netværk med både private biavlere i området og Utterslev Mose Bilaug.

Opstart 2014

10-25 aktive medlemmer

8 bistader

**Find dem på
Damhusengen**

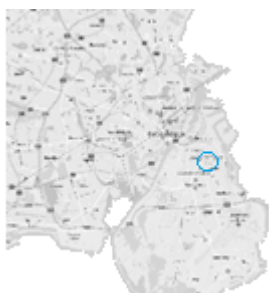

Foto: Frederik Henriksen

9

gotlandske pelsfår
har foreningen

Græsningslaug Utterslev Mose

Frivillige dyrker urbant landbrug i Utterslev Mose

I Utterslev Mose passer og plejer Græsningslaug Utterslev Mose ni gotlandske pelsfår og deres lam til glæde for lokale og mosens øvrige besøgende.

Lauget har over 10 års erfaring med holde får i Utterslev Mose og samarbejder med Damhusengens Naturplejelaug om afhentning af hø. I sommerhalvåret, hvor fårene er på græs, har medlemmerne en ugentlig vagt til at holde opsyn og fodre fårene mv. I øjeblikket består lauget af 18 faste familier og flere er på venteliste. Medlemmerne betaler kontingent for slagtning, transport, medicin og vinterhold, som sker hos en fritidslandsmand syd for København. Der afholdes en årlig fest for foreningens medlemmer i naturværkstedet Streyf, hvor der bl.a. gøres, spindes og filtes.

Siden opstarten har foreningen oplevet, at flere lokale og forbipasserende er begyndt at besøge området, hvor der før var meget skrald og affald. Det er en målsætning for foreningen at være i kontakt med lokale og andre besøgende og snakke med dem om fårene, og hvordan de bidrager til naturpleje og forskønnelse af området. Der er kontakt til flere børneinstitutioner, som ofte kommer forbi fårefolden i forbindelse med ture ud af huset.

Der er et tæt samarbejde med den ansvarlige byrumsforvalter i området, som har været en gennemgående figur i løbet af projektets levetid. Foreningen er med til afholdelsen af Mosens Dag, som arrangeres af Brønshøj-Husum Lokaludvalg, og gør brug af naturværkstedet Streyf, som har lagt lokaler til en række arrangementer i løbet af årene og har ageret samlingspunkt i forhold til kontakt til andre grønne projekter i Utterslev Mose.

Opstart 2007

25-50 aktive medlemmer

**Find dem i Utterslev Mose
eller på:**

www.utterslevfaar.webnode.dk/

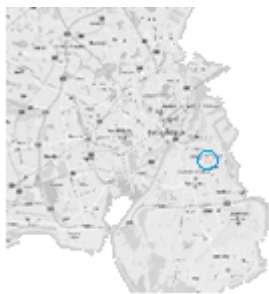

Foto: Kirstine Lorenzen

5

**fællesbede holder
boligforeningen**

Opstart 2016

10-25 aktive medlemmer

**Varetages af
andelsforeningen
Laubsgården**

**Find dem på
Helsingborggade 26**

Grønt Hjørne Helsingborggade **Andelsforening i samarbejde** **med Teknik- og Miljø-** **forvaltningen om gadehave**

**På Østerbro forskønner en lokal andelsforening
bybilledet med en mindre gadehave.**

Beboerne i andelsforeningen Laubsgården på Helsingborggade er med til at beplante og vedligeholde en gadehave med fem fællesbede. Bedene vedligeholdes løbende af medlemmer og i forbindelse med årlige arbejdsdage plantes der nyt i plantekasserne. Projektet understøttes finansielt af foreningen.

Det opleves, at projektet er til stor glæde for andelsforeningens medlemmer, der er samtaleemne for foreningens medlemmer. Derudover nyder et nærliggende plejehjem og børnehave godt af blomsterbedene, der er med til at bløde udtrykket fra de grå gader lidt op.

Projektet er selvkørende og frivillighedskoordinatoren har udelukkende været i kontakt med medlemmerne fra projektet i forbindelse med kontraktforlængelse. De frivillige ser perspektiver i at lade børn fra en nærliggende børnehave være med i beplantning af bedene for at give dem et indblik i naturens processer.

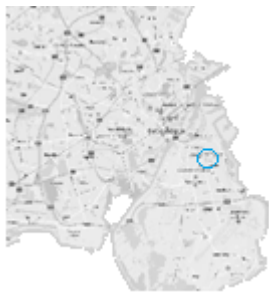
Foto: Sofie Jakobsson

hundegården har

420

facebookmedlemmer

Opstart 2011

25-50 aktive medlemmer

**Find dem i den nordlige
del af Sundby Kirkegård
eller på facebook:**

www.facebook.com/groups/hundenesundbykirkegaard/

Hundegård ved Sundby Kirkegård

Hundegård for legesyge hunde og sociale hundeejere

På et tilstødende grønt areal ved Sundby Kirkegård har en gruppe frivillige etableret en hundegård til områdets hunde og hundeejere.

Hundegården er til for de mange hunde og -ejere på Amager og har eksisteret siden 2011, hvor projektet startede op som forsøgsordning. I 2016 blev en mere permanent ordning fundet med det formål at varetage en hundegård for lokale hundentausiaster. Parken er ved at være en anelse for lille til det nuværende antal hunde, og særligt de store hunde har svært ved at komme op i fart. Der søges derfor om udvidelse. For at sikre en ren kirkegård og et godt forhold til dennes besøgene, afholdes 'pick it up'-dage, hvor frivillige samler skrald og andet affald sammen.

I hundegården kan hundene løbe frit og socialisere i kontrollerede og trygge rammer. Det er med til at skabe tryghed mellem hundene og ejerne, som danner venskaber og får stillet sociale behov ved at mødes med andre ligesindede. Derudover forebygger hundegården hundeluftning på andre grønne områder i og omkring Sundby Kirkegård, hvor det ikke er tilladt at have fritgående hunde.

De frivillige har samarbejdet med frivillighedskoordinatoren i forbindelse med fornyelse af samarbejdsaftalen og løbende vedrørende vedligeholdelse af gården. Derudover ønsker foreningen et styrket samarbejde med Københavns Hundepark, hvor der kunne være gensidige fordele i at dele hinandens begivenheder og samarbejde i forhold til problemstillinger, som begge frivillighedsprojekter måtte have. Foreningen får støtte af Amager Øst Lokaludvalg til indkøb af materialer til vedligeholdelse.

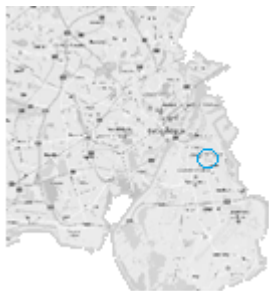
Foto: Trond Navntoft

lauget har

12

plantekasser

Opstart 2018

10-25 aktive medlemmer

**Find dem på Sankt Pauls
Plads, 1313 København K**

Højbede Sankt Pauls Plads

Nyboder har fået sin egen byhave

På Sankt Pauls Plads har en gruppe frivillige startet en byhave til gavn for lokale og andre besøgende, der kan nyde godt af synet af blomster og planter fra de i alt 12 plantekasser.

I 2018 gik en gruppe frivillige sammen om at etablere en byhave på Sankt Pauls Plads. Det lykkedes, og i dag er der 12 plantekasser på pladsen, hvoraf to er fællesbede. Hvert medlem – husstand eller enkeltperson – har deres egen højbedsramme, som fordeles efter først-til-mølleprincippet til nye medlemmer. Der stilles krav om, at der dyrkes bæredygtigt og økologisk uden brug af pesticider eller kunstgødning. Lauget består af lokale med en overvægt af familier med børn. Indre By Lokaludvalg har støttet i forbindelse med indkøb og opsætning af kasser, jord og vandtønde.

Laugets aktiviteter har været med til at reducere mængden af affald på pladsen og larm fra hunde (pladsen blev tidligere anvendt til hundeluftning). I de aktive måneder oplever medlemmerne interesse fra lokale, der er interesserede i, hvordan det går med haverne. Lokale beboere har støttet op om projektet med både frø, pinde til opsætning og frugt til laugets medlemmer. Det opleves, at haverne er med til at knytte lokalområdet sammen som fælles referencepunkt for samtaler mellem lokale.

I opstartsfasen har lauget været i kontakt med Teknik- og Miljøforvaltningen gennem frivillighedskoordinatoren, som har stået for det administrative i forbindelse med indgåelse af samarbejdsaftalen. Derudover har Indre By Lokaludvalg været behjælpelig med midler til opsætning af plantekasser, og lauget har været i kontakt med lokale blomsterhandlere om afgang af frø. Der er desuden ydret ønske om at afholde flere fællesarrangementer for medlemmerne og andre lokale for at skabe opmærksomhed omkring byhaven, samt udvidelse af byhaven med 12 plantekasser.

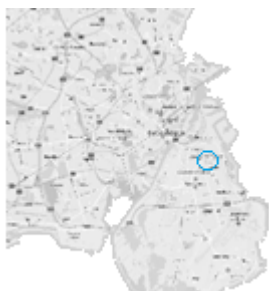

Foto: Frederik Henriksen

**700 –
850**

**kg vejer fuldt udvoksede
Aberdeen-Angus kvæg**

Opstart 2017

50-100 aktive medlemmer

**Find dem i den nordlige
del af Utterslev Mose**

www.facebook.com/Højmosen-Kogræsserlaug-698617413620002/

Højmosens Kogræsserlaug

Angus-Aberdeen kvæg holder invasive arter nede

I Utterslev Mose har en gruppe frivillige etableret et kogræsserlaug, der er med til at forskønne mosen, holde invasive arter nede og sikre biodiversitet.

Kogræsserlaugets 68 medlemmer varetager opgaverne med at passe og føre tilsyn med laugets fire Angus-Aberdeen kvæg. De ønsker at øge bestanden i takt med de gør sig erfaringer, systematiserer driften og antallet af medlemmer stiger. Der er mellem 250 og 300 personer med i lauget, som er organiseret som forening med en række underudvalg, herunder slånings-, fest- og -arrangementsudvalg. Kogræsserlauget deltager i det årlige mosetræf.

Den primære værdiskabelse består i naturplejen af området, der er med til at holde invasive arter nede og sikre en rigere biodiversitet. Derudover opfylder foreningen et stort socialt formål i kraft af deres arrangementer for medlemmerne og åbne arrangementer for lokale og andre besøgende med fokus på natur- og dyrepleje og områdebeskyttelse. Lauget har endvidere indledt et samarbejde med Holbergskolen i forbindelse med et længerevarende skoleforløb om fødevareproduktion og madlavning. Der er også planer om at tage kontakt til andre lokale institutioner vedrørende undervisningsforløb og rundvisninger.

Lauget har et tæt samarbejde med Brønshøj Lokaludvalg, mens den primære kontakt til Teknik- og Miljøforvaltningen har været i opstartsfasen, hvor frivillighedskoordinatoren og byrumsforvalteren har været behjælpelig med indgåelsen af samarbejdskontrakten. En ny helhedsplan for Utterslev Mose, Friluftsrådet og Bispebjerg-Husum Lokaludvalg har været med til at finansiere projektet i opstartsfasen. Lauget er nu selvfinansierende.

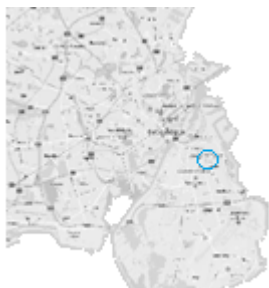
Foto: Majken Salomon

hundeparken har
op mod

100

besøgende dagligt

Opstart 2017

10-25 aktive medlemmer

**Find dem på
Vermlandsgade 5 eller på
facebook**

www.facebook.com/groups/1394878833972437

Københavns Hundepark

Frivillige starter hundepark på eget initiativ

Københavns Hundepark er et resultat af en god portion entreprenørskab, gåpåmod og efterspørgsmål efter steder på Amager, hvor ejere kan lufte deres hunde.

Frivillighedsprojektet er i sin indledende fase og har endnu ingen kontrakt med Teknik- og Miljøforvaltningen. Allerede i 2017 reagerede de frivillige på efterspørgslen. De fandt området ved Vermlandsgade 5, rengjorde området, opsatte hegn og begyndte at arrangere ugentlige træningspas for områdets hunde- og ejere. De er nu organiseret som forening med bestyrelse og er klar til at indgå en samarbejdsaftale med Teknik- og Miljøforvaltningen.

Der arrangeres ugentlige træningspas, hvor hundene kan lege, socialisere og trænes i trygge og kontrollerede rammer. Siden opstarten er antallet af parkens brugere steget støt og flere børnefamilier og ældre er begyndt at anvende parken for at lege med hundene. Der afholdes aktiviteter i løbet af året i forbindelse med bl.a. fastelavn, halloween, juleaften og nytår.

Foreningen har allerede været i kontakt med lokale erhvervsdrivende i forbindelse med reparation og vedligeholdelse af hegnet. Der har været kontakt til Amager Øst Lokaludvalg om udlån af materialer, hvor foreningen har fået tilbudt et par borde og bænke til opsætning på området.

Foto: Josephine Emma Hjeds Larsen

Lersøgrøftens Integrationsbyhaver

Integration gennem havearbejde

Integration og havearbejde går hånd i hånd i Lersøgrøften, hvor frivillige har etableret Københavns største byhave.

foreningen har

150

integrationsbyhaver

Lersøgrøftens Integrationsbyhaver er Københavns største byhave med 150 haver af 12 m² fordelt mellem foreningens medlemmer. De frivillige er organiseret i en forening med et mål om at skabe integration gennem havearbejde med en bred repræsentation af medlemmer på tværs af sociale, etniske og kulturelle baggrunde. Konkret har foreningen en ordning, der sikrer at halvdelen af haverne er forbeholdt personer født uden for Danmark. De eneste krav, der stilles til medlemmerne, er, at der skal dyrkes økologisk uden brug af sprøjtemidler.

Foreningen er med til at løfte en integrationsopgave i kraft af deres integrations- og sociale formål. Det sker gennem havearbejdet, hvor der ikke sættes fokus på kulturel, etnisk eller national baggrund, men i stedet på de praktiske arbejdsopgaver forbundet med udveksling af praktiske råd om beplantning og pleje, bytte af frø mv. Foreningen afholder derudover seks til syv havedage om året med sociale aktiviteter, haveundervisning og fællesspisning. Haverne har i løbet af året mange besøgende og flere institutioner har omlagt deres gåruter, så de kommer forbi haverne. I sommerhalvåret benytter udefrakommende de opsatte borde og bænke til at hænge ud blandt de spirende afgrøder.

Den primære samarbejdspartner har været frivillighedskoordinatoren, som med sin direkte adgang til fagligt personale i kommunen har understøttet foreningen. Forskellige forskningsprojekter har udført observations- og feltstudier med udgangspunkt i, hvordan foreningen driver en byhave med fokus på både integration og havearbejde.

Opstart 2012

**Find dem på Lersøstien
131A, 2100 København Ø**

www.lersogroften.dk/ ///
www.facebook.com/lersogroften

Foto: Louise Sølling

Blomsterbed på Østerbro
Foto: Østerbro Gadehaver

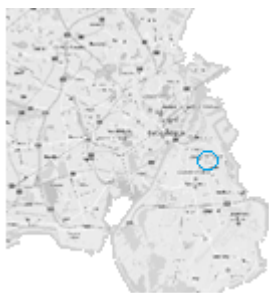
"Jeg oplever mange forbipasserende stoppe op og snakke. De deltager ikke selv aktivt i foreningens aktiviteter, men kommer fobi haverne for at få en snak eller nyde synet af afgrøderne, der vokser. I vores haver er der en delkultur - det betyder også at de forbipasserende får et bundt persille, en håndfuld mynte, et bundt rabarber med - hvis der er rigeligt i haven." - frivillig i byhave

slangehoved kan
blive op til

90

cm i højden

Opstart 2017

1-10 aktive medlemmer

**Find dem på Brønshøj
Kirkegård**

Kulturreliktpanter på Brønshøj Kirkegård

Munke- og klosterurter forskønner kirkegård

Langs en af ydermurene på Brønshøj Kirkegård står en række munkeurter, der historisk har vokset i klosterhaver og ved kampestensmure.

Projektets primære formål er at forskønne området ved Brønshøj Kirkegård med kulturreliktpanter, dvs. forskellige munke- og klosterurter, som historisk set har vokset i klosterhaver og ved kampestensmure. Planterne er udvalgt efter historiske og æstetiske principper. Der er tale om blanding af almindelige og sjældnere arter som havrerod, slangehoved, røllike, cikorie og natviol, der er med til at forskønne kirkegården.

Udover kirkegårdens personale og andre besøgende, så nyder bierne fra bistaderne på den anden side af muren godt af beplantningen. Bierne holdes af Utterslev Mose Bilaug, som er en del af den grønne frivillighed.

Der har været kontakt til frivillighedskoordinatoren i forbindelse med etableringen af kontrakten i 2017. I det daglige tilsyn med urterne og blomsterne er det særligt kirkegårdens personale og byrumsforvalteren, som de frivillige i projektet er i kontakt med.

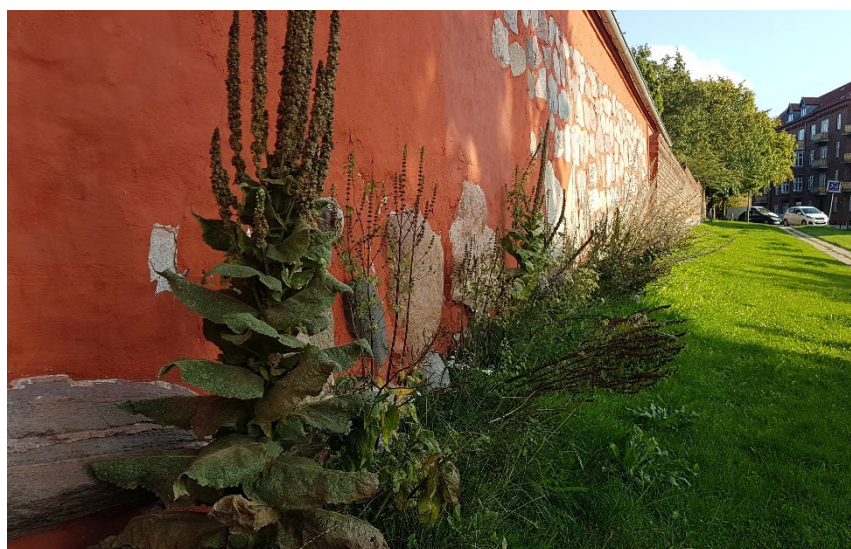

Foto: Frederik Henriksen

frivillighedsprojektet har

18

skotsk højlandskvæg

Opstart 2014

+100 aktive medlemmer

**Find dem på Amager
fælled eller på**

www.kkgld.dk

www.facebook.com/kkgldk/

Københavns Kogræsserlaug

18 effektive gartnere fjerner invasive arter og andet ukrudt

På Amager Fælled kan man på en og samme tid høre rådhusklokkerne ringe og bese Københavns Kogræsserlaugs skotske højlandskvæg.

I 2015 blev projektet etableret som en traditionel forening med udgangspunkt i otte kvæg og to folde. I dag har Københavns Kogræsserlaug 18 kvæg fordelt over fire folde med ca. 200 medlemmer, der står for pleje og tilsyn med kvægene. Bestyrelsen er ansvarlig for planlægning af tilsyn og arrangementer, indhegning og facebookside. Der afholdes goddag-ko-arrangement i foråret og farvel-ko-arrangement i efteråret i forbindelse med slagtning. De 18 kvæg er skotsk højlandskvæg, som er kendetegnet ved de store horn, den lange, oftest rød-gullige pels og ved et roligt temperament. Det er en hårdfør race, der kan gå ude hele året og spiser alt fra bjørneklo, skvalderkål og tidsler til brændenælder.

Københavns Kogræsserlaug har tre primære formål; afsætning af kvalitetskød til medlemmer, udførelse af naturpleje af grønne arealer i København og formidling om dyr, mad, etik og natur til medlemmer, foreninger og andre interesserede. Naturplejen består i vedligeholdelse af enge og overdrev, bekæmpelse af gyldenris, bjørneklo og japansk pileurt. Det har blandt andet resulteret i, at riddergøgeurt - en på dansk jord sjælden plante - er vendt tilbage til Amager Fælled efter 28 år. Der er en lind strøm af institutioner, lokale og turister i sommerhalvåret, hvor kvægene er på græs og afholdes rundvisninger.

Foreningen har haft en god kontakt til områdets byrumsforvalter, der har vejledt og understøttet projektet siden opstartsfasen. Frivillighedskoordinatoren er blevet anvendt i forbindelse med lån af naturplejetrailer og ved indgåelse af samarbejdsaftale. Amager Fælleds Venner har hjulpet til i forbindelse med åbne arrangementer, foreningen har afholdt.

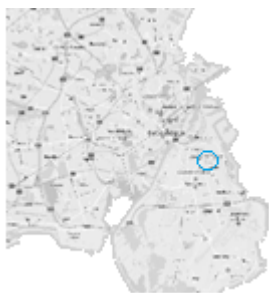

Foto: Københavns Kogræsserlaug

35

**højbede står ved
Majporten på Amager**

Opstart 2012

25-50 aktive medlemmer

**Find dem ved Majporten,
2300 København S**

Majportens beboerhaver Københavns første byhave ligger på Amager

**Ved Majporten på Amager ligger Københavns første
byhave - et frodigt lille anlæg indrettet med
integrerede beboerhaver.**

Siden 2012 har frivillige, som primært er beboere fra den nærliggende boligforening, holdt 35 højbede med nøddebuske, æbletræer og bærbuske. Frivillighedsprojektet er organiseret som forening med bestyrelse. Byhaverne ligger i Majporten, hvor der er græsarealer og borde-bænke-sæt til lokale og andre besøgende.

At kunne bo i byen og have en have med afgrøder, planter og urter, man kan nyde godt af og dele med beboere og lokale fra lokalområdet er den primære drivkraft i projektet. Parken benyttes i forbindelse med gåture eller til indhentning af friske krydderier til grillen. I løbet af foråret afholder foreningen plantedage og i løbet af sensommeren afholdes høstfest for projektets medlemmer.

Med mange års erfaring som byhave er byerne ved Majporten godt kørende. Der er derfor ikke længere kontakt til frivillighedskoordinatoren, som i forbindelse med indgåelsen af kontrakten var med til at starte projektet op. Der er kontakt til byrumsforvalteren i området ved enkelte lejligheder. I forbindelse med beslutningen om at nedlægge stillingen som frivillighedskoordinator har foreningen været i kontakt med Amager Vest Lokaludvalg.

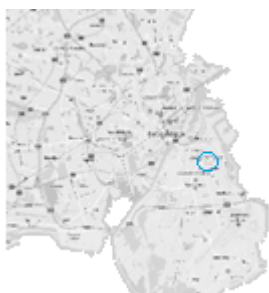

Foto: Charlotte Petersen

40

hektar dækker
Damhusengen

Opstart 2000

10-25 aktive medlemmer

**Find dem på
Damhusengen, 2720
Vanløse**

Naturpleje på Damhusengen

Frivillige sikrer rigt dyre- og planteliv i Vanløse

På Damhusengen lader en gruppe frivillige græsset gro på vådområdet. Det er med til at skabe gode betingelser for insekter, planter og fugle i området.

Damhusengen er placeret i yderkanten af Københavns Kommune på grænsen til Rødovre Kommune. Det er et åbent, grønt og rekreativt område, der gennem tiden har gennemgået større visuelle forandringer grundet skiftende områdeplaner og menneskelige aktiviteter. Frivillige i Enggruppen har siden 2000 været med til at samle brugere af parkområdet Damhusengen og Damhussøen til varetagelse af fælles interesser i områdets natur, aktivitetsmuligheder og vedligeholdelse. En af gruppens primære aktiviteter består i slåning og vedligeholdelse af vådområdet med leer og river. Vanløse Lokaludvalg har støttet Enggruppen i opstartsfasen til køb af leer og river, ellers har frivillighedsprojektet været selvfinansierende.

Naturplejen er med til at skabe gode betingelser for fugleliv, insekter og planter på Damhusengen. Derudover videreføres traditionelle høstmetoder igennem formidling og i praksis til gavn for områdets besøgende. Gruppen deltager i åbne arrangementer ved Damhusengen, herunder det årlige Damhustræf. Der er planlagt undervisningsforløb i samarbejde med Natur- og Miljøstationen ved Damhussøen, og der er allerede taget kontakt til Damhusengens Skole vedrørende undervisningstilbud.

Set over alle årene har der været et godt samarbejde med Teknik- og Miljøforvaltningen og byrådsforvalteren, som er gruppens typiske kontakt til forvaltningen. Enggruppen har endvidere været engageret i planlægning af udviklingsplaner for forskellige parker i København og mødes årligt med repræsentanter fra interessegrupper, herunder Københavner-afdelingen af Dansk Ornitologisk Forening og Danmarks Naturfredningsforening.

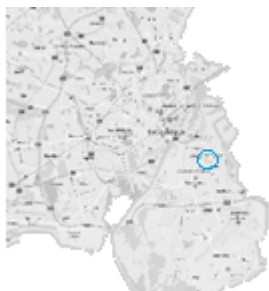

Foto: Per Stengade

44

**medlemsbede
og fællesbede**

Opstart 2015

50-100 aktive medlemmer

44 bede

**Find dem på Prags
Boulevard, Kbh. S eller på**

[www.facebook.com/group
s/pragsbyhaver](https://www.facebook.com/group/s/pragsbyhaver)

Prags Byhaver

Fællesskab og økologiske afgrøder dyrkes i byhave på Amager

Prags Byhaver har skabt en byhave, der både er samlingspunkt for havens medlemmer og lokale, der hænger ud og nyder godt af det farverige byrum.

50 aktive medlemmer gør Prags Byhaver til en af Københavns største byhaver med 34 medlemsbede og 10 fællesbede. Siden opstarten i 2015 har byhaven, der er organiseret som forening med bestyrelse, etableret byhaven som et livligt mødested for borgere, der ikke er bange for at få jord under neglene. Foreningen finansierer deres aktiviteter gennem egenbetaling og støtte fra fonde.

Siden opstarten har målsætningen været at skabe en økologisk byhave, som kan være med til at sikre et stærkere lokalt og trygt samvær mellem områdets beboere. Der er plantet fælles bede og bærbuske, samt opsat borde og bænke for at gøre haven til et åbent rum, hvor lokale borgere har lyst til at opholde sig. Der holdes fælles byggedage, høstfest med fællesspisning for medlemmer og åbent hus-arrangementer for interesserede og lokale borgere.

Foreningen har fundet løsninger på diverse udfordringer gennem samarbejde med Amager Øst Lokaludvalg, som har været en støtte i opstartsfasen, og en nærliggende boligforening, der blandt andet har været behjælpelig med en løsning til vandopsamling og udlån af materiale. Prags Byhaver har på Miljøpunkt Amagers initiativ holdt oplæg på en konference i Sverige om etablering af byhaver, og hvordan aktive og grønne byrum kan forebygge sociale udfordringer.

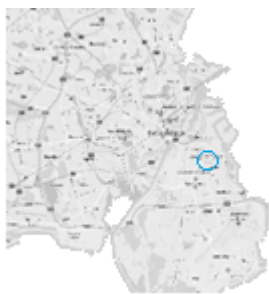

Foto: Maja Kronhøj

11

frivillige er med i lauget

Opstart 2012

10-25 aktive medlemmer

**Find dem på Brønshøj
Torv bag spejderhytten,
2700 Brønshøj**

Rytterskolens Havelaug

Havelaug puster nyt liv i historisk staudehave på Brønshøj Torv

På Brønshøj Torv har frivillige forvandlet et haveområde bag Rytterskolen til en mindre, urban oase.

Bag Rytterskolen på Brønshøj Torv ligger en staudehave, som frivillige har taget initiativ til at genplante efter mange år uden vedligeholdelse. I dag holder en spejderforening til i Rytterskolen, der i 2023 kan fejres 300 års-jubilæum. I sommerhalvåret passer og vedligeholder de frivillige på ugentlig basis havens blomster og planter. Det har skabt opmærksomhed fra lokale, der kommer forbi med frø og planter og får en snak over en kop kaffe. Lauget har tidligere modtaget midler fra Brønshøj-Husum Lokaludvalg til indkøb af redskaber og frø, men er ellers selvfinansierende.

Projektets primære formål består i naturpleje af den historiske have i hjertet af Brønshøj. Haven udgør med de andre mindesmærker på torvet en del af Brønshøjs historie. Særligt i sommerhalvåret tiltrækker de frivillige opmærksomhed fra lokale, der sætter stor pris på laugets arbejde. Derudover har flere medlemmer anvendt lauget som en måde at danne nye bekendtskaber og venskaber med fælles udgangspunkt i haveinteresser.

Teknik- og Miljøforvaltningen understøtter projektets aktiviteter ved afhentning af haveaffald efter aftale med områdets byrumsforvalter. Der er kontakt til byrumsforvalteren et par gange årligt vedrørende det praktiske, men der er ikke den store kontakt til frivillighedskoordinatoren. Lauget har været aktive i forbindelse med offentlige arrangementer på torvet. En af laugets frivillige arrangerer blandt andet svampeture for interesserede i efterårssæsonen og der afholdes løglægningsdage og plantebyttedage i lauget.

Foto: Frederik Henriksen

22-24

træer vedligeholder
stiftelsens gartnere

Opstart 2016

1-10 aktive medlemmer

**Find dem på
Bryggervangen,
2100 Kbh Ø**

Træer på Bryggervangen Naturforskønnelse af Bryggervangen efter historiske principper

**Gartnere fra Kong Frederik Den Ottendes Minde
vedligeholder Bryggervangens træer i historisk stil.**

Projektet udspringer af, at Bryggervangen for år tilbage overgik fra at være en privat ejet vej til at være en kommunalt ejet vej. Kong Frederik Den Ottendes Minde og Teilmanns Minde er gået sammen om at vedligeholde områdets træer efter historiske principper, hvilket kommunen ikke kunne love i forbindelse med overdragelsen. Derfor passer stiftelsens egne gartnere nu de 22-24 træer på begge sider af Bryggervangen til glæde for områdets beboere.

Stiftelsen Kong Frederik Den Ottendes Minde ejer 200 lejligheder og der bor 250 ældre fra 60 år og opefter, hvoraf mange har boet ved Bryggervangen store dele af deres liv og er stærkt knyttet til området. Som en del af omgivelserne er træerne et fast holdepunkt for mange af stiftelsens beboere og det opleves, at træerne er med til at skabe identitet, kontinuitet og fællesskab i området.

Frivillighedsprojektet har ikke haft meget kontakt til frivillighedskoordinatoren efter etableringen af samarbejdskontrakten med Teknik- og Miljøforvaltningen, men der har været god og fast kontakt til områdets byrumsforvalter. Ellers tager stiftelsens egne gartnere sig af vedligeholdelsen af områdets træer.

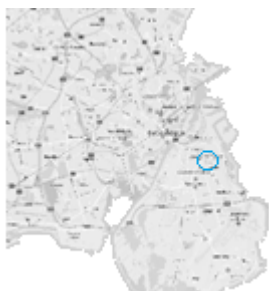
Foto: Frederik Henriksen

foreningen varetager

3-4

fællesbistader

Opstart 2012

10-25 aktive medlemmer

Find dem på Brønshøj Kirkegård, 2700 Brønshøj eller på facebook:

www.facebook.com/groups/110536439515911/

Utterslev Mose Bilaug

Naturpleje og formidling om bier på Brønshøj Kirkegård

Frivillige passer bistader på Brønshøj Kirkegård og indgår i undervisningsforløb med Husum Skole.

Utterslev Mose Bilaug er organiseret som forening og har tidligere varetaget 10 bistader. Nu har de 4 fællesstader og de fleste medlemmer har egne bistader, som de forskellige medlemmer på tur besøger i løbet af sommerhalvåret. Fællesstaderne agerer samlingspunkt for foreningens aktiviteter og står i øjeblikket på Brønshøj Kirkegård til gavn for de blomster og planter, der befinder sig her. Foreningen deltager i Mosetræffet i Utterslev Mose med en fast stand og er aktive i biavlermiljøet i København.

For foreningen er det vigtigt at vise, hvordan man som byboer kan værne om naturen, og de har et stort fokus på formidlingsdelen af deres aktiviteter. Konkret afholder foreningens medlemmer undervisningsforhold om biernes betydning som bestøvere af planter og blomster. Et godt eksempel herpå er projektets undervisnings-samarbejde med Husum Skole. Medlemmerne er med til at undervise skoleklasser i biavl og naturpleje. Derudover er foreningen et socialt og fagligt samlingssted for lokalområdets bi-interesserede.

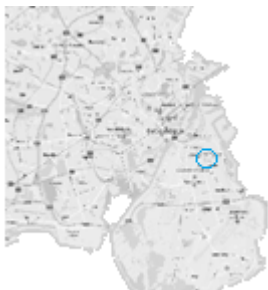
Projektet har haft et godt samarbejde med Brønshøj-Husum Lokaludvalg, der har været behjælpelige med at finde steder til foreningens bistader. Der har været samarbejde med frivillighedskoordinatoren om etableringen af samarbejdskontrakten, mens særligt byrumsforvalteren har været den reelle kontakt i forhold til at finde egnede arealer til bierne. Foreningen er i tæt kontakt med andre bilaug gennem Københavns Amts Biavlerforening og kender til de andre frivillighedsprojekter i Utterslev Mose. I forbindelse med slyngning af honning har foreningen en aftale med udflytterbørnehaven Mosehuset, hvor redskaber og rekvisitter kan opbevares.

Foto: Frederik Henriksen

i
1844
blev japansk pileurt
introduceret i Danmark

Opstart 2013

10-25 aktive medlemmer

Find dem ved Langholmen
eller på Kirkemosens enge
ved Utterslev Mose eller på
facebook:

[www.facebook.com/groups/
110536439515911/](https://www.facebook.com/groups/110536439515911/)

Utterslev Mose Naturplejelaug Frivillige genskaber naturområde med traditionelle slåningsmetoder

**I Utterslev Mose bekæmper frivillige invasive arter
ved Langholmen og i Kirkemosens enge og skaber
bedre betingelser for fremkomsten af nye arter.**

I 2013 stod Langholmen og Kirkemosen i Utterslev Mose tilgroet af invasive arter som japansk pileurt, vild pastinak og gyldenris. En flok frivillige tog sagen i egen hånd og anmodede Brønshøj-Husum Lokaludvalg om midler til at indkøbe leer og andre traditionelle redskaber til naturpleje. Det fik de, og lige siden har de på ugentlig basis i løbet af sommerhalvåret bedrevet naturpleje. På Langholmen har de frivillige forsøgt at gendanne dele af området, som det har været i århundreder; et åbnet overdrev for græssende kvæg i forbindelse med afhentning af tørv i mosen.

En stor værdiskabelse sker gennem naturplejen, der er med til at øge biodiversiteten og ikke mindst genskabe dele af området efter historiske principper. Siden de frivillige i 2013 begyndte deres aktiviteter, er en række sjældne arter vendt tilbage i en sådan grad, at flere plante- og dyreentausiaster er begyndt at besøge området. Projektet har været med til at genetablere et fagligt og socialt netværk omkring Utterslev Mose bestående af biologer, ornitologer, geografer og engagerede borgere med lidenskab for dyre- og planteriget. Flere institutioner har lagt deres faste gåture forbi området og der er afholdt flere rundvisninger i årenes løb.

Siden opstarten har Brønshøj-Husum Lokaludvalg været en fast samarbejdspartner for projektet. De frivillige deltager i Mosetræffet og ved andre offentlige begivenheder i Utterslev Mose. Derudover har byrumsforvalteren i området været behjælpelig med faglig assistance og sparring i forbindelse med projektets aktiviteter og afhentning af affald.

Foto: Jens Christian Elle

80

gadehaver varetager
Østerbro Gadehaver

Østerbro Gadehaver

Gadehavenetværk spredter sig på Østerbro

Et netværk af frivillige har vundet Østerbro Kulturpris i 2019 for deres engagement for at forskønne Indre Østerbro.

Østerbro Gadehaver hedder netværket, der varetager over 80 gadehaver omkring Århusgade, Ryesgade, Holsteinsgade og Odensegade. Frivillighedsprojektet er organiseret som netværk med enkelte tovholdere, der koordinerer driften og vedligeholdelse af haverne. Udgangspunktet for projektet er en ambition om at forskønne bybilledet og derved skabe dialog mellem lokale. Netværket har spredt sig via personlige henvendelser, særligt i forbindelse med aktiviteter i haverne, men også gennem sociale medier.

Haverne er med til at knytte beboerne på Indre Østerbro sammen og fungerer som oplæg til dialog og fælles engagement. Det gør de lokale borgere til aktive medskabere af byen og åbner for nye måder at forskønne og være til i byen. For tovholderne af netværket er det vigtigt, at medlemmerne selv former deres projekter og tager initiativ til beplantning og vedligeholdelse. Det er med til at skabe medejerskabsfølelser over byen og ikke mindst et grønt og dynamisk bybillede.

De frivillige har samarbejdet tæt med byrumsforvalteren i området om placering af haverne og koordineret med forvaltningens gartnere. Derudover har Teknik- og Miljøforvaltningen primært understøttet projektet i opstartsfasen. Der har været samtaler med Østerbro Lokaludvalg og arrangeret rundvisninger med bl.a. folketingspolitikere og foreninger, der har vist interesse for projektet.

Opstart 2016

50-100 aktive medlemmer

**Find dem omkring på
Østerbro eller på:**

www.facebook.com/gadehaver.2100

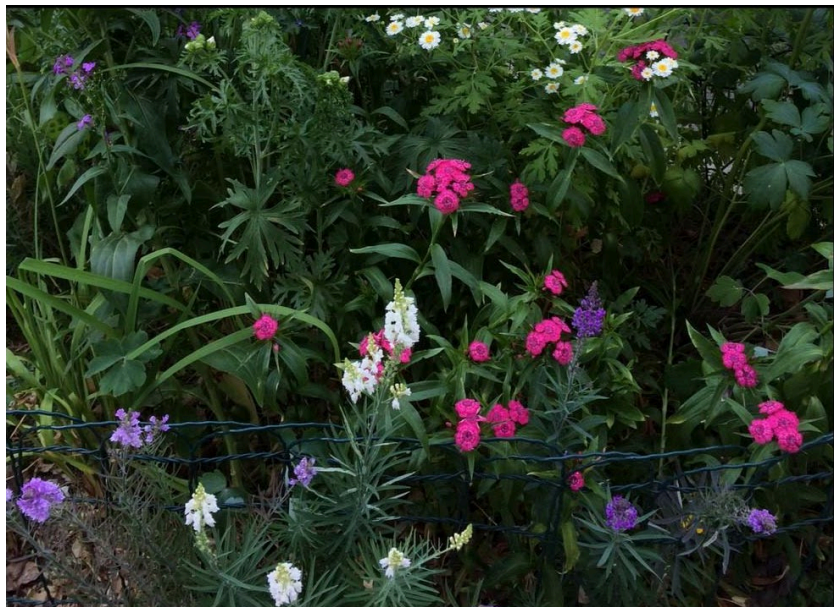

Foto: Østerbro Gadehaver

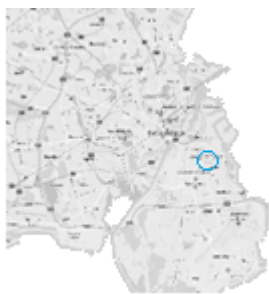
"Jeg håber vi får lov til at beholde vores byhaver. Bier, sommerfugle, fugle og andre insekter har brug for det, og vi har brug for dem for at overleve. Tak."
- Frivillig i Københavns Kommune

Københavns Kogræsserlaug
Amager Fælled, 2300 Kbh. S
Foto: Københavns Kogræsserlaug

4

**samarbejdspartnere
indgår i projektet**

Byhave Hulgårds Plads Folkekøkken baseret på grøntsager fra byhave

**I forbindelse med en områdefornyelse har
kommunalt ansatte samarbejdet med lokale ildsjæle
om at starte en byhave op.**

Ved den bemandede legeplads Hulgårds Plads i Nordvest står 18 byhaver, der til dagligt drives af legepladsens personale sammen med frivillige. Projektet startede i 2016 som led i en områdefornyelse i Fuglekvarteret, der var med til at sikre midler til materialer og redskaber. Det var særligt frivillige fra Fuglekvarterets Grønne Forening, som var med til at forme byhaverne i deres spæde opstart. I dag holder de månedlige folkekøkkener - kaldet nabokøkkener - baseret på byhavens egne afgrøder med op mod 150 deltagere.

I dag er de mange frivillige af forskellig etnisk herkomst med til at sætte sit præg på sammensætningen af dyrkede afgrøder i byhaverne. Afholdelse af nabokøkkenerne og det faste havearbejde er med til at trække nabolagets beboere ud af spisestuerne og ind i byrummet, hvilket spiller positivt ind i den sociale og integrationsmæssige dagsorden i området. Tilstedeværelsen af borgere og kommunalt ansatte, der har deres faste gang i haverne er med til at skabe tryghed i byrummet.

Byhave Hulgårds Plads er et partnerskab mellem kommunalt personale fra den bemandede legeplads på pladsen, frivillige, Fuglekvarterets Grønne Forening og Bispebjerg Lokaludvalg, som også står bag de årlige plante- og høstfester. Der har været samarbejde med en iværksættervirksomhed om insektkasser og tilberedning af insekter, samt et samarbejde med lokale forretningsdrivende om forplejning til sociale arrangementer.

Opstart 2016

18 byhaver

10-25 aktive medlemmer

**Faste månedlige
nabokøkkener**

**Find dem på Hulgårds
Plads, 2400 Kbh. NV**

www.facebook.com/HulgaardsLegePlads

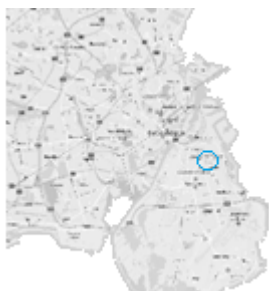
Foto: Brian Grønvald

250

skolebørn deltog i leg
og læringsforløb i 2018

Opstart 2014

1-10 aktive medlemmer

Find dem på

www.aabenscole.kk.dk

Børn skaber natur – Ryvangen Naturpark

Skolebørn undervises i pleje og vedligeholdelse af naturpark

I Ryvangen Naturpark underviser naturvejledere fra Børne- og Ungdomsforvaltningen skolebørn i at vedligeholde og pleje skovarealer.

Siden 2003 har Ryvangen Naturpark været et fredet område med strategisk fokus på at skabe gode vilkår for planter og dyr. En stor variation i landskabselementer, herunder skov, krat, skoveng og søer, er med til at sikre en høj grad af biodiversitet på det 10 hektar store naturområde, som grænser op til Gentofte Kommune. Københavns Naturskole er et undervisningstilbud til folkeskoleklasser i København med fokus på naturpleje efter aftale med den ansvarshavende byrumsforvalter.

Naturvejlederne underviser hele skoleklasser i naturpleje og vedligeholdelse af skovområder. På den måde udvikler børnene både forståelse for, hvilke dyr og planter der lever i skovområder, og hvordan man som naturvejleder vedligeholder og plejer områderne. Der er for nylig etableret et samarbejde med en specialscole i området, hvor eleverne gennemgår tilrettelagte undervisningsforløb. Derudover er projektet med til at udvikle og pleje et af kommunens historiske naturområder til glæde for børn og gæster af parken.

'Børn skaber natur' startede som et delvist frivillighedsprojekt, men køres nu udelukkende af tre naturvejledere. Derfor vil projektet fremadrettet blive placeret under et andet ansvarsområde end den grønne frivillighed.

Foto: Kim Larsen

110

**børn deltager i projektet
med vedligeholdelse og
drift af plantekasser**

Opstart 2017

1-10 aktive medlemmer

15 plantekasser

**Find dem på Askovgårdens
Plads, Korsgade 56-62,
2200 Nørrebro**

Børnehuset Askovfonden

Grøn læringskurve i plante- projekt på Nørrebro

Børn forskønner brostenstunge Nørrebro med blomster og krydderier i samarbejde med pædagogisk personale fra Børnehuset Askov-fonden.

Sammen med personalet fra Børnehuset Askovfonden vedligeholder institutionens børn 15 plantekasser, mens de lærer om, hvordan planter og blomster vokser fra de sættes i jorden til de dør eller tørrer ud. Forældrebestyrelsen er med til at bestemme, hvordan projektet kan inddrages i lokale begivenheder og andre administrative detaljer ved projektet, mens det pædagogiske personale står for den daglige drift.

Projektet er et led i en større pædagogisk indsats for at lære børnene om koordinering, kommunikation og konflikthåndtering i fællesprojekter. Konkret sker det, ved at børnene er fælles om plantekasserne og selv skal sørge for at beplante, holde opsyn og vande, når der er behov for det. Planteprojektet indgår derudover som led i institutionens skraldeordning, som er med til at give børnene et indblik i naturbevaring, klimaforandringer, ressourcer og naturens cirkulære processer mere overordnet.

Børnehuset Askovfonden klarer selv vedligeholde af plantekasserne, men efterspørger understøttelse fra Teknik- og Miljøforvaltningen til formidlingsaktiviteter, der kan øge vidensgrundlaget hos personale og børn, samt rådgivning i forbindelse med udstillingsaktiviteter. På sigt ønsker Børnehuset Askovfonden at inddrage lokalmiljøet i planteaktiviteterne, herunder både lokale foreninger og biblioteket på Blågårdsplads.

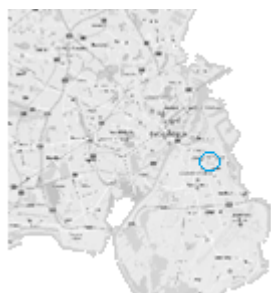

Foto: Rachida Louardi

19

haver har Urbanhaven Remiseparken

Opstart 2014

50-100 aktive medlemmer

Find dem i
Remiseparken,
København S 2300

Urbanhaven Remiseparken Byhave integreres med bemandede legepladser

I Remiseparken på Amager er en større byhave under ombygning. Når den står klar, vil områdets beboere have mulighed for at plante og passe egne haver tæt ved to bemandede legepladser.

Byhaveprojektet er et kommunalt projekt med henblik på at skabe et socialt grundlag for haveaktiviteter i Remiseparken. I øjeblikket arbejder HOFOR på området, så byhaven vil først kunne tages i brug i løbet af efteråret 2019-foråret 2020. Før omlægningen havde urbanhaven 19 haver af 6 m², hvor beboerne i området havde mulighed for at plante afgrøder, urter og blomster. Inden omlægning var 60-80 beboere involveret i projektet. Der opkræves et mindre årligt kontingent, og der er venteliste for interesserede. Når ombygningen er færdig, er planen at etablere flere haver og integrere byhaven med de to bemandede legepladser i området.

Der er mange værdiskabelser på spil i Urbanhaven Remiseparken, som alle tager udgangspunkt i de sociale haveaktiviteter, haverne afstedkommer. De er med til at skabe glæde for områdets beboere, der engagerer sig i haverne i løbet af aftentimerne, weekenderne og ferietider, hvor institutioner og skoleklasser ikke befinder sig i området. Lokale giver udtryk for, at haveaktiviteterne i høj grad er med til at øge følelsen af trykthed i området. Hos medlemmerne er særligt bidrag til at gøre København til en grønne by gennem naturforsønnelse og sikringen af biodiversitet for planter, bier og andre insekter væsentlige grunde for at være med i byhaven.

I etableringen af byhaven samarbejdede byhaven med frivillighedskoordinatoren, men siden har de frivillige i samarbejde med en ansat fra boligselskabet 3B - Partnerskabet kørt projektet videre. Der har været kontakt til byrumsforvalteren i området, men ellers har projektets aktiviteter ligget stille siden HOFORs anlægsprojektet startede op.

Foto: Simon Christopher Østergaard Hansen

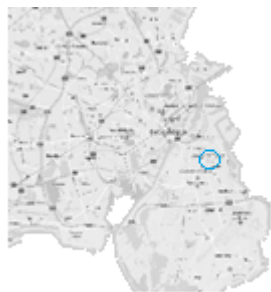

Grøn Gangtunnel Koldinggade

Frivillige indtænker multifunktionalitet i forskønnelse af gangtunnel

På Østerbro har frivillige plantet vildvin med bunddække af storkenæb og stenurt ved gangtunnel.

Beplantning af den grønne gangtunnel har fra starten af været et pilotprojekt for at undersøge mulighederne for at lave naturforskønnelse ved gangtunneler i hele byen. De 4-5 frivillige i projektet har passet beplantningen, ryddet for affald og ført tilsyn. Projektet har modtaget støtte fra Østerbro Lokaludvalg til indkøb af planter.

Den klare målsætning har siden projektopstart været at skabe en forsøgsordning med henblik på at bløde det støjende trafikmiljø op med vegetation. Formålet har været at etablere et mere tiltalende, imødekommende og multifunktionelt byrum, hvor trafikssikkerhed og sikring af biodiversitet gennem beplantning går hånd i hånd.

De frivillige har haft en god kontakt med Teknik- og Miljøforvaltningen, der har været med til at understøtte forsøgsordningen. De frivillige har selv ytret ønske om at stoppe sine aktiviteter og lade driften overgå til Teknik- og Miljøforvaltningen. Begrundelsen har været, at der ikke har været nok ressourcer til at drifte. Erfaringer og indsigter fra projektet er blevet præsenteret for repræsentanter fra Miljøpunkt Østerbro, hvor medlemmer af projektet stadig er aktive.

Opstart 2017

1-10 aktive medlemmer

Find dem på

Koldinggade 2, Kbh. Ø

Foto: Janne Foghmar

Udvikling af grøn frivillighed

Som vores resultater for analysen viste, bidrager de grønne frivillighedsprojekter til tre overordnede værdiskabelser - sikring mod tab af biodiversitet, lokalforankring og trygge, rummelige og inkluderende byrum, samt naturformidling. De forskellige værdiskabelser bidrager til bynaturen i København og kan være med til at indfri ambitionerne om at gøre København til en af fremtidens grønne storbyer.

En sådan udvikling inden for grøn frivillighed sikres kun ved, at indsatsen målrettes på en række områder. Det kræver en samlet og langtidsmålt koordinering, der kan understøtte området og bygge et fundament for nye såvel som allerede eksisterende grønne partnerskaber.

Som afrapporteringen også peger på, så står den grønne frivillighedsindsats over for en række udfordringer, der skal løses for at sikre en fortsat værdiskabelse. Flere projektrepræsentanter pegede på en svær opstartsfasen præget af administrative, juridiske og kontraktuelle udfordringer. En gennemgang af projektaftaler og -kontrakter også peger på, at der er indgået forskellige typer af kontrakter, hvor der er stillet forskellige formelle, juridiske og indholdsmæssige krav til projekterne. Det har i flere sammenhænge vist sig at være en årsag til samarbejdsvanskeligheder mellem de frivillige og forvaltningen, hvilket i yderste konsekvens har betydet, at nogle projekter er ophørt inden de er kommet i gang med deres aktiviteter.

En ændring i denne praksis kan være med til at sikre, at fremtidige projekter ikke taber deres engagement allerede i opstartsfasen. Et forenklet administrations-grundlag bør udformes, der udstikker rammerne for eksisterende og i særdeleshed fremtidige projekter. Et mere lettilgængeligt grundlag for samarbejdet vil dels lette de frivilliges opgaver, dels reducere forvaltningens juridiske og formelle forpligtelser.

Med nedlæggelsen af frivillighedskoordinator-funktionen i vinteren 2018-19 er det centralt med stærkere samarbejdsrelationer til lokaludvalg og miljøpunkter. Hvis Teknik- og Miljøforvaltningen skal nå i mål med deres grønne ambitioner, er det

nødvendigt at udvide den grønne frivillighedsindsats. Det falder tilbage på flere tiltag af forskellig karakter.

Først og fremmest vil et tættere samarbejde mellem forvaltning, lokaludvalg og miljøpunkter rykke den grønne frivillighedsindsats tættere på borgerne. Begge instanser befinder sig tættere på borgerne i deres respektive områder og har dermed gode muligheder for at bibringe nye ideer og forslag til udvidelse af den grønne frivillighedsindsats. Lokaludvalgene har allerede erfaring med koordinering på det grønne frivillighedsområde blandt andet igennem samarbejde og sparring med projekterne i deres områder. Flere projekter har desuden modtaget økonomisk støtte i forbindelse med den ressourcekrævende opstartsfasen. Miljøpunkterne har også stor erfaring med at opsøge og understøtte nyopstartede frivillighedsprojekter.

I tilbagemeldingerne fra lokaludvalg og miljøpunkter er det tydeligt, at selvom de besidder mange års erfaringer med grøn frivillighed, så vil de ikke kunne overtage den rolle, som frivillighedskoordinatoren hidtil har haft. Et samarbejde mellem de tre aktører bør derfor gentænkes før de endelige retningslinjer for et samarbejde udstikkes.

Som resultaterne fra analysen peger på, så er flere projekter med til at løfte mere end en dagsorden med deres projekter. Flere projekter besidder potentialer for at løfte både sociale og grønne dagsordener, og enkelte projekter har desuden eksplicitte målsætninger om at bidrage til integration eller social inklusion i deres respektive områder. Et mere målrettet fokus på de tryghedsskabende virkninger, som de frivillige i kraft af deres ophold og aktiviteter er med til at opretholde, kan understøtte sociale dagsordener. Her kan andre enheder i Teknik- og Miljøforvaltningen, som de bemandede legepladser, være med til at skabe grundlag for en udvidelse af det grønne område.

Kilder

Rapporter

Ejrnæs, R. m.fl. (2011): *Danmarks biodiversitet 2010 – status, udvikling og trusler*. Faglig rapport fra DMU nr. 815, 2011.

Københavns Kommune (2015): *Bynatur i København – Strategi 2015-2025*.

Københavns Kommune, Frivillighedsnetværk (2014): *Frivillighed i København – statusrapport 2014*.

Københavns Kommune, Frivillighedsnetværk (2014): *Samarbejde med frivillige – rammer, regler og gode eksempler*.

Københavns Kommune, Teknik og Miljø (2015): *Fællesskab København – vision for 2025*.

Naturstyrelsen (2013): *Biodiversitet I Byer – forslag til synergier mellem biodiversitet og byudvikling*, Forfattere: Rasmus Vincentz, Philip Hahn-Petersen, Lise Kloster Bro Organisation.

Putnam, R. (2000): *Bowling Alone, The collapse and Revival of American Community*. Simon & Schuster Paperbacks.

SFI (2014): *Udviklingen i frivilligt arbejde 2004-2012*, red. Fridberg, T. & Henriksen, L. S., Rosendahls – Schultz Grafisk A/S

Sigurd, F. M, Jessen, L. S., Larsen, M. R., & Pedersen, K. K. (2012): *Frivillige i det boligsociale arbejde*. Center for Boligsocial Udvikling.

Socialpædagogernes Landsforbund (2014): *Spilleregler 2.0*

Sundheds- og omsorgsforvaltningen (2012): *Foranalyse: Frivillighed*.

Artikler

Clary, E.G., & M. Snyder (1998): "Understanding and Assessing the Motivations of Volunteers: A Functional Approach". *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(6), s. 1516-1530.

Hannah R. King, Joshua J. Jackson, Nancy Morrow-Howell, Thomas F. Oltmanns (2015): "Personality Accounts for the Connection Between Volunteering and Health", *The Journals of Gerontology: Series B*, Volume 70, Issue 5, September 2015, Pages 691–697,

Wandersman, A., Florin, P., Friedmann, R., & Meyer, R. (1987). "Who participates, Who Does Not, and Why? An Analysis of Voluntary Neighbourhood Organizations in the United States and Israel." *Sociological Forum*, 2(3), 534–555.

Bilag

Bilag 1: Spørgeguiden

Baggrund

- Først vil vi gerne høre jer fortælle lidt om jeres projekt og hvilke aktiviteter I står over for det næste stykke tid.
- Hvor mange er involveret i projektet? Har I en opgørelse over det?
- Hvordan er I organiseret?
- Hvordan finansierer I jeres aktiviteter?
- Hvis vi går ud fra, at der ikke længere vil være en frivillighedskordinator, hvordan tror I, at det vil påvirke jer og jeres aktiviteter i fremtiden?

Værdiskabelse

- Kan I med et par sætninger sige, hvad der vil gå tabt, hvis Københavns Kommune ikke længere kan understøtte jeres aktiviteter?
- Hvad motiverer jeres frivillige til at løfte projektet?
- Hvad gør I som bestyrelse/styregruppe for styre og til dels også motivere jeres frivillige?
- Har I haft nogle overvejelser om, hvordan I kan motivere de andre frivillige til at fortsætte?
- Hvilke borgere oplever I har gavn af jeres projekt?
- Er der andre, som I oplever har gavn af projektet?

Samarbejde med Københavns Kommune

- Kan I give et par eksempler på, hvornår I har haft brug for frivilligkoordinatoren?
- Hvilke dele af opstart og drift har gledet let og hvilke dele har været svært?
- Hvilke kommunale aktører har I været i kontakt med ud over frivilligkoordinatoren?
- Hvordan har I selv organiseret kommunikationen med kommunen?
- Hvilken form for støtte har I modtaget?
- Med henblik på partnerskabet med Teknik- og Miljøforvaltningen, hvilken form for støtte vil så være ideel for jer?

Samarbejde med andre aktører

- Udover jeres samarbejde med Kommunen, hvilke andre aktører har været vigtige for at få jeres projekt til at køre?
- Hvem har I fået hjælp fra?
- Kan I nævne et eksempel på en god samarbejdsoplevelse?
- Kan I nævne et eksempel på en dårlig samarbejdsoplevelse?
- Flere lokaludvalg lægger op til, at de kan overtage nogle driftsopgaver fra Kommunen og hjælpe projekterne videre. Hvilke fordele og ulemper ser I ved det?

Bilag 2: Surveyguide

Introttekst

Velkommen!

Spørgeskemaet omhandler grøn frivillighed. Formålet er at finde ud af, hvorfor man vælger at blive grøn frivillig. Spørgeskemaet er opdelt i to afsnit. Det første afsnit er om jeres grønne projekt/forening, mens det andet afsnit drejer sig om grøn frivillighed mere generelt. Der er 16 spørgsmål og den forventede svaretid er 5-10 minutter. Alle besvarelser behandles anonymt. På forhånd tak for din tid.

Hvilken slags frivilligprojekt er du involveret i? (marker én)

- (1) ☐ Affaldsindsamling
- (2) ☐ Bilaug
- (3) ☐ Byhave (med plantekasser)
- (4) ☐ Gadehave (unden plantekasser)
- (5) ☐ Græsserlaug (ko- og fåregræsserlaug)
- (6) ☐ Hundepark
- (7) ☐ Andet _____

Hvilke aktiviteter er du involveret i? (markér op til flere)

- (1) ☐ Bepantning og vedligeholdelse (haver eller bede)
- (2) ☐ Indkøb af materialer
- (3) ☐ Mødedeltagelse
- (4) ☐ Organisering og administration
- (5) ☐ Promoverende aktiviteter (rundvisning, introduktionskursus eller skoleforløb)
- (6) ☐ Varetagelse og pasning af dyr
- (8) ☐ Fundraising
- (7) ☐ Andet _____

Hvad er de vigtigste grunde til, at du er frivillig? (markér op til flere)

- (1) ☐ For at holde sig fysisk aktiv (eller andre helbredsmaessige grunde)
- (2) ☐ For at bevare naturområde eller sikre biodiversitet
- (3) ☐ For at dyrke hobby eller fritidsinteresse
- (9) ☐ For at videreføre et områdes historie og traditioner
- (4) ☐ For at øge tryghed i lokalområdet
- (5) ☐ For at være en del af et fællesskab eller skabe nærvær i lokalområdet
- (6) ☐ For at forskønne et område
- (10) ☐ For at sikre dyreliv i byen
- (8) ☐ Andet _____
- (7) ☐ Ved ikke

Hvornår blev du frivillig?

- (1) ☐ År _____
- (2) ☐ Ved ikke

Hvor mange medlemmer deltager i projektaktiviteter? (fx beplantning, mødedeltagelse, koordinering eller organisering)

- (1) ☐ Antal _____
(2) ☐ Ved ikke

Hvor mange uger om året deltager du i aktiviteter?

- (1) ☐ Antal _____
(2) ☐ Ved ikke

På en almindelig aktiv uge, hvor mange timer bruger du på frivilligaktiviteter?

- (1) ☐ Antal _____
(2) ☐ Ved ikke

Hvordan er I organiseret? (marker én)

- (1) ☐ Forening med bestyrelse
(2) ☐ Laug uden bestyrelse
(3) ☐ I et netværk
(4) ☐ Som en del af en boligforening
(5) ☐ Andet _____
(6) ☐ Ved ikke

Hvordan foregår jeres interne kommunikation? (markér op til flere)

- (7) ☐ Via faste møder (fx på café eller privat)
(1) ☐ Via åben facebookgruppe
(2) ☐ Via lukket facebookgruppe eller messengertråd
(3) ☐ Via mailliste
(4) ☐ Via telefonliste
(6) ☐ Via google drev
(8) ☐ Andet _____
(9) ☐ Ved ikke

Nu kommer der en nogle mere generelle spørgsmål til grøn frivillighed

I hvilken grad har dit engagement som frivillig været med til at styrke dit kendskab til beboere i lokalområdet?

- (5) ☐ I meget høj grad
(4) ☐ I nogen grad
(3) ☐ Hverken eller
(2) ☐ I lav grad
(1) ☐ I meget lav grad
(6) ☐ Ved ikke

I hvilken grad oplever du interesse for jeres aktiviteter hos lokale og andre forbipasserende (fx turister)

- (5) ☐ I meget høj grad
(4) ☐ I nogen grad

- (3) ☐ Hverken eller
- (2) ☐ I lav grad
- (1) ☐ I meget lav grad
- (6) ☐ Ved ikke

I hvilken grad oplever du, at jeres aktiviteter er med til at skabe et mere trygt lokalområde?

- (5) ☐ I meget høj grad
- (4) ☐ I nogen grad
- (3) ☐ Hverken eller
- (2) ☐ I lav grad
- (1) ☐ I meget lav grad
- (6) ☐ Ved ikke

I hvilken grad har dit engagement som frivillig givet dig ny viden eller færdigheder om naturbevarelse eller pasning af dyr?

- (5) ☐ I meget høj grad
- (4) ☐ I nogen grad
- (3) ☐ Hverken eller
- (2) ☐ I lav grad
- (1) ☐ I meget lav grad
- (6) ☐ Ved ikke

Er det vigtigt for dig at bo i en by, hvor grønne initiativer støttes og prioriteres?

- (5) ☐ I meget høj grad
- (4) ☐ I nogen grad
- (3) ☐ Hverken eller
- (2) ☐ I lav grad
- (1) ☐ I meget lav grad
- (6) ☐ Ved ikke

Hvilket køn?

- (1) ☐ Kvinde
- (2) ☐ Mand
- (3) ☐ Ønsker ikke at svare

Hvilket fødeår?

- (1) ☐ Årstal _____

Mange tak for din tid. Hvis du har spørgsmål eller kommentarer til spørgeskemaet, kan de tilføjes her:

Status over de grønne projekter 2019

Frivillighed i København

Foto: Aino Braa